

SOSIALISTISK *framtid*

2 / 2011 - LØSSALG KR. 30,-

Den norske imperialismen

"Hvis det går bra her, så betyr det at en del av de pengene vi skal ha inn i statskassa etter århundreskiftet til å betale folketrygden og barnehagene og sykehusene, de skal komme fra det kaspiske hav. Det er litt underlig å tenke på. Men slik er det," sa Jens Stoltenberg da han besøkte Statoil i Aserbadsjan i 1996. De siste par tiårene har norsk økonomi blitt stadig mer prega av store kapitalinvestering i utlandet, gjennom delstatlige giganter som Statoil og Telenor og ikke minst Oljefondet som aleine eier over én prosent av verdens aksjer, i tillegg til store mengder statsobligasjoner, bl.a. i Storbritannia og USA. Slik er Norges økonomiske framtid blitt tett knytta til profittmulighetene for internasjonal kapital og økonomien til de ledende imperialiststatene.

De siste månedene har norske jagerfly vært blant de mest aktive i å bombe Libya, som del av en 6-lands "koalisjon av villige", enda færre enn de som deltok i invasjonen av Irak i 2003. Dette har blitt legitimert med et tvilsomt vedtak i FNs sikkerhetsråd som Brasil, India, Kina, Russland og Tyskland (som aleine representerer halve menneskeheten) ikke stemte for. I den forbindelse kan det være verdt å minne om at det mest grunnleggende punktet i hele FN-pakten – forbudet mot angrepskrig – har heller ikke Sikkerhetsrådet fullmakt til å bryte med. Mer sentralt er det likevel at det aktuelle vedtaket krever at alt skal settes inn for å opprette umiddelbar våpenhvile og fredsforhandlinger mellom partene. Krav om våpenhvile fra FNs generalsekretær og framlegg om fredsforhandlinger fra Russland, Venezuela og den Afrikanske Union har blitt godtatt av den libyske regjeringa, men konsekvent avvist av NATO og opprørsstatene. Et samla norsk storting har ført oss inn i en angrepskrig som truer hele det folkerettslige systemet som siden 1945 har vært bærebjelka for å forhindre en ny verdenskrig mellom stater med ulike samfunnssystemer.

Det virker ikke som om det dreier seg om en samla folkelig motstand mot Gaddafi, men en klassisk borgerkrigstilstand der betydelige grupper støtter regimet. En FN-rapport fra 1. juni anslår at mellom 10 000 og 15 000 mennesker er drept i konflikten så langt. Gaddafiregimet har ifølge rapporten begått krigsforbrytelser både før og under borgerkri-

gen, men også opprørsstyrkene har begått krigsforbrytelser ved å angripe, fengsle og torturere sivile libyere og afrikanske fremmedarbeidere. Rapporten nevner også en rekke anklager om NATO-drap på sivile – inkludert barn – som de vil undersøke nærmere. Ifølge det libyske helsedepartementet har 718 sivile blitt drept og 4067 såra av NATOs bomber.

Det fantes mange grunner til å iscenesette en regimeendring i Libya sett fra den vestlige imperialismens ståsted. Libyerne har stilt strenge krav til de utenlandske oljeselskapene som opererer i landet og trua med å nasjonalisere hele industrien. De besitter de 9. største oljereservene i verden og kontrollerer noen av verdens største ferskvannsressurser. Landet har vært en pådriver for den afrikanske unionen, planla å erstatte den mektige dollaren som internasjonal handelsvaluta med en afrikansk guldinar og har vært et av fem afrikanske land (sammen med Elfenbenskysten, Eritrea, Sudan og Zimbabwe) som ikke har åpna for militært samarbeid med den usamerikanske AFRICOM-hærstyrken. De har utvilsomt vært en torn i øyet på den herskende klasse i Vesten.

Størrelsen og karakteren av norske utenlandskinvesteringer og vårt medlemsskap i krigsalliansen NATO gir oss objektive motiver for fortsatt intervensjon, angreps- og okkupasjonskriger mot alle stater som forsøker å nasjonalisere naturressursene eller på andre måter begrense fri kapitalflyt og vestlig dominans. For å kunne bli en fredsnasjon trengs ikke bare fredsvilje, men også omlegging av måten vi forvalter våre kapitalreserver. Oljefondet bør omlegges fra reine profittinvesteringer til å bli et utviklingsfond som gir gunstige lån og investeringer til infrastruktur i utviklingsland, der et eventuelt overskudd kan brukes til å bygge opp infrastruktur og stimulere til innenlands produksjon i Norge. Den eksportretta våpenindustrien må legges ned og medlemsskapet i NATO må sies opp. Men først og fremst må Norge øyeblikkelig avslutte bombinga av Libya og hente soldatene hjem fra Afghanistan!

Aslak Storaker, redaktør

Innhold:

Ola Kristian Johansen:	Krig, fred og henrettelser	s 4
Andreas Hamre Sveen:	Auka kjøpekraft for lågast lønte	s 6
Renate Skarstad:	Kampen om moder jord	s 8
Lars Rise:	Drama i Elfenbenskysten er over – hva nå?	s 11
Torgeir Salih Holgersen:	Hva ligger bak Libyaintervensjonen?	s 14
Asbjørn Wahl:	Dramatisk utvikling i EU	s 17
Karen R Storaker:	Ung og ufør i dagens Norge	s 20
Knut Vidar Paulsen:	Norge ut av Libya	s 24
Gregory Vilpert:	Ei vurdering av Venezuela sin bolivariske revolusjon	s 26
Kjell Underlid:	Frå perestroika til oppløsning (bokomtale)	s 30
Knut Vidar Paulsen:	Kampen om datalagringsdirektivet fortsetter	s 35

SOSIALISTISK framtid

Utgiver: Bevegelsen for sosialisme,
Marxistisk forum og Forlaget Marxist A/S.
Redaktør: Aslak Storaker
Sosialistisk framtid, Boks 131, N-5804 Bergen

sosialistiskframtid@bevegelsen.no

Signerte artikler står for forfatters regning og representerer ikke nødvendigvis utgiverorganisasjonenes synspunkter.
Redaksjon: Marcos Amano, Even Sandvik
Underlid og Aslak Storaker.

Layout: Jan Selmer Methi
Forside: Marcos Amano
Baksidebilde: Aleksander Skåre
Redaksjonen avsluttet: 5/6 2011
Opplag: 700

Trykk: A2G Grafisk AS

ISSN 1503-6537

Utgis med støtte fra

 NORSK KULTURRÅD
Arts Council Norway

Betalingsinformasjon

Abonnement på Sosialistisk framtid (fire nummer): Kr. 200.
Støtteabonnement: Kr. 300. Medlemskontingent BfS: Kr. 290 (SF inkludert i prisen). Skoleelever/dårlig råd: Kr. 190.
Kontonummer for innbetaling av abonnement/kontingent: 0539 15 07653

NB: Ved betaling av kontingent og abonnement vennligst påføre navn og adresse, for eksempel i Kid- eller merknadsfeltet. Ellers vet vi ikke hvem som har betalt.

Pakistan krever slutt på droneangrep

Pakistans nasjonalforsamling har vedtatt en resolusjon som fastslår at USA angrep med av ubemannede dronefly på Pakistans territorium må avsluttes. «Slike droneangrep må stoppes omgående», heter det i resolusjonen. Om det ikke skjer, pålegger nasjonalforsamlingen den pakistanske regjeringen å vurdere å ta «nødvendige skritt», deriblant å trekke tilbake NATOs tillatelse til å bruke transittanlegg i landet. Resolusjonen går også inn for en uavhengig granskning av drapet på Osama bin Laden.

NRK

Rettssak mot NATO i Belgia

Den franske advokaten Philippe Missamou har gått til rettssak mot NATO for krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten. Sakene inkluderer drapene av Gaddafis yngste sønn og tre av hans barnebarn. Saken føres for belgisk rett fordi NATOs hovedkvarter ligger i Brussel.

Global Research

Avl ikke gjenstand for patentering

Det utvida klageorganet i det europeiske patentkontoret (EPO) har beslutta at vanlig planteforedling og dyreavl er en teknisk prosess som ikke kan patenteres. I 2002 fikk det britiske selskapet Plant Science patent på konvensjonell foredling av brokkoli der de hadde brukt markørassistert seleksjon til å plukke ut planter med ønsket innhold av sukkerarter som er bra mot kreft. Patentet gjelder foruten foredlingsprosessen også såfrø fra brokkoli og de spiselige delene av brokkoli. Et tilsvarende patent er gitt på tomat. EPOs beslutning i forhold til avl og foredling fjerner nå grunnlaget for de omstridte patentene på tomat og brokkoli. Det er imidlertid usikkert hvordan EPO vil følge opp beslutningen fra sitt eget utvida klageorgan. Vedtaket sier kun at det ikke er lov å patentere prosessen for planteforedling, mens det er uklart om patentkravene på planten, såfrø og spiselige deler av brokkoli også vil bli opphevet.

Utviklingsfondet

Giovanni Martinelli, biskop i Tripoli, i samtale med Vatikanets nyhetsbyrå: "Bombene, hvor målretta de enn er, fører til sivile ofre. Bomber er umoralsk... Erklæringa til koalisjonslandene som bomber Libya fordi de vil beskytte sivile mot angrep, samsvarer ikke med sannheten, fordi disse bombene rammer de sivile som de påstår de skal beskytte. Det er nødvendig å få til en våpenstillstand."

USAs redningspakker gir risikofrie inntekter

Finansfirmaet «Waterfall TALF Opportunity» er blant de som har fått 220 millioner dollar av USAs sentralbank i ekstremt billige lån som garanterer dem enorme, nesten helt risikofrie inntekter. Vilkaene for lånene er sånn at eierne kan beholde 100 prosent av eventuell profit på sine finansielle «investeringer» i forskjellige verdipapirer, samtidig som skattebetalerne vil måtte betale 90 prosent av eventuelle tap. Som takk har «Waterfall TALF Opportunity» registrert seg utenfor USA for ikke å betale skatt der. Skattebetalerne tar altså risiken for nye finansielle transaksjoner, og subsidierer samtidig skatteunndragelse. «Det er som om man skulle ha satt seg ned og gjort en liste av ethvert menneske i verden som ikke trenger finansiell støtte fra USAs regjering, for å deretter gi nettopp disse personene nøkler til statens pengebenge», skriver Matt Taibbi om redningspakken i USA.

Manifest Orientering

Tyskland satser på grønn energi

Tyskland har bestemt seg for å legge ned alle sine 17 tyske atomkraftverker seinest innen 2022. Disse har til nå produsert rund en fjerdedel av tysk energiforbruk. Dette skal ikke erstattes med kullkraft, men av fornybar energi og energieffektivisering. Innen 2030 skal mer enn 50 % av tysk energi komme fra fornybare kilder. «Vi vil legge bak oss bruken av atomenergi og nå tidsalderen for fornybar energi som raskt som mulig», sier Tysklands kansler Angela Merkel.

The Guardian

Deltakende partikongress på Cuba

Cubas kommunistiske parti (PCC) avholdt sin sjette partikongress mellom 14. og 19. april 2010.

I forkant av kongressen ble det et hefte med 291 forslag til retningsgivende politikk for den neste landsmøteperiode publisert og distribuert i hele landet. Dette ble omfattende diskutert i befolkningen. Mellom 1. desember 2010 og 28. februar 2011 deltok mer enn ni millioner cubanere i 163.000 folkemøter. Tre millioner innbyggere kom på disse møtene med synspunkter og forslag til partiet. 68% av de forslagene i heftet ble endret under denne prosessen, og flere nye tilføyd.

Cubas president Raúl Castro ble valgt til førstesekretær i partiet under landsmøtet, etter at hans bror Fidel Castro hadde sagt fra seg denne posten i 2006. Raúl tok i sin innvielsestale til kongressen til orde for å begrense alle høyere offentlige verv i landet til to ganger fem år. Han vektla også betydningen av en desentralisering og sosialisering av økonomien, som i dag er sterkt statssentrert. Blant annet er statsselskapene ventet å få mer autonomi, likeså kommunene, og det ventes at man legger til rette for småbedrifter og arbeiderstyrte kooperativer i større grad. Endringene i økonomien vil bli gradvis gjennomført i løpet de kommende fem årene, og det ble på kongressen understreket at fortsatt vil være begrensninger på akkumulering av eiendom i private hender.

Partikongressen vil også studere endringer for å gjøre det enklere for cubanerne å dra på ferie til utlandet – i dag må en ha invitasjonsbrev fra noen i et annet land i tillegg til å betale flere avgifter og å fylle ut en rekke dokumenter. I tråd med innspill fra befolkningen skal man også fjerne en rekke andre forbud og reguleringer.

Kommunistpartiet har ikke lovgivende makt, men det er ventet at den cubanske nasjonalforsamlingen vil følge opp vedtakene fra kongressen.

KRONIKK

av Ola Kristian Johansen, SV-politiker

Flere har stilt spørsmål om hvorfor jeg stemte mot SVs landsstyrets vedtak som støtter fortsatt bombing av Libya. Jeg tilhørte også mindretallet på SVs landsmøte som stemte mot uttalelsen om Libya som ble vedtatt der. Jeg er glad jeg kunne sørge for at ikke et enstemmig SV velger å bistå Amerika med å lage enda et meningsløst blodbad. Situasjonen i Libya har vært mye diskutert etter vår tilslutning til FN-resolusjon 1973, og mye har skjedd siden da. Operasjonen i Libya begynte galt og har utviklet seg verre. Nå er det vårt ansvar å sørge for at det ikke blir enda verre.

Det begynte galt når vi valgte å sende bombefly til Benghazi fremfor å bidra til fredsforhandlinger. Venezuelas president, Hugo Chavez hadde skissert et fredsforhandlingsforslag Gaddafi ville diskutere, men opposisjonen i Libya som blant annet er ledet av en tidligere Al-Quaida soldat var ikke interessert i å forhandle. Sør-Afrika tar avstand fra vestlig militær inblanding og foreslo også å sette i gang mekling i regi av den afrikanske union.

Men verken FN eller den norske regjeringen klarte å mobilisere for fred – vi forsøkte uten stortingsbehandling å løse konflikten med bombefly.

Både Chavez, Fidel Castro, Evo Morales, Daniel Ortega, Rafael Correa og Cristina Fernández krevde tidlig at den militære aksjonen mot Gaddafi måtte stoppe. De mener at USA og deres europeiske partnere har politiske interesser i å angripe landet og at USA og NATO er i ferd med å gjennomføre en statskupp i Libya.

Dårlige argumenter for krig

I motsetning til hva mange som forsvarer denne krigen sier, hadde FN resolus-

jonen slettes ikke sterk oppslutning hverken i den afrikanske unionen, i Sør – Amerika eller av den Arabiske liga – selv Tyskland stemte mot. Noen av mine sosialistiske kamerater argumenterer med at også danske SF var for, da er det vel et like gyldig argument at tyske Die Linke og hele European Left er klart imot.

Et argumentet for disse massive angrepene mot styresmaktene i Libya er frykten for at

Gaddafi skulle utføre en massakre på linje med folkemordet i Rwanda 1994 da mellom 100 000 og 200 000 mennesker ble drept. Vi krisemaksimerte. Gaddafi var ute etter å forsvare landet mot væpnede opprørere – noe jeg er rimelig sikker på at den norske regjeringen også ville gjort om de ble truet av væpnede opprørere.

Påstandene om at Gaddafi var i ferd med å begå et folkemord viser seg også å være mer egnet som argumentasjon for denne angrepskrigen, enn noe som kan sies å være kunnskapsmessig begrunnet.

Et annet forsvar for denne krigen er at den ikke er økonomisk motivert, fordi Gaddafi hadde et godt samarbeid med vesten om oljevirkksomheten. Jeg skal slettes ikke hevde at krigen er økonomisk motivert fra vår side, men det er allikevel interessant

Krig, fred og

En skadet mann behandles på sykehus i Benghazi 4. mars. Foto: Flickr Creative Commons / B.R.Q

at samtidig som vi har brukt 261 millioner på å bombe Libya, har oljeinntektene våre økt med 23 milliarder i forhold til hva som var beregnet i Nasjonalbudsjettet for 2011. For hver krone vi har brukt på å bombe Libya har vi fått 100 tilbake. En lignende innsats i Syria ville neppe påført oss annet enn tap.

Våre allierte: USA, Frankrike og Storbritannia valgte tidlig side i denne borgerkrigen. Mye tyder på at de vil gå utover FN-resolusjonens intensjon "å beskytte sivilbefolkningen i Libya". De vil bidra til et regimeskifte ved blant annet å væpne opprørsstyrkene. Dette er ikke bare å gå utover mandatet – men å motarbeide det. Historien har gitt oss såpass mye kunnskap om krig at svært få vil kunne påstå at en opptrapping av borgerkrigen vil beskytte sivilbefolkningen.

Det utviklet seg til å bli verre når våre bombefly begynte å bombe sivile mål. De sivile tapstallene og lidelsene i Libya er urovekkende store. Vårt mandat var å beskytte sivilbefolkningen – ikke å drepe

"Aldri før har en norsk regjering vært så ukritisk til å få blod på hendene."

henrettelser

den. Før vi begynte å bombe i Libya hadde de et av de best fungerende velferdssystemene i Afrika. Lidelsen og tapstallene for sivilbefolkningen er nå så høy at også FNs generalsekretær Ban Ki-Moon mener mandatet er brutt og krever umiddelbar våpenhvile .

Utenomrettslige henrettelser

Parallelt med denne krigføringen er vi vitne til at våre allierte velger å henrette en ubevæpnet mann. Mannen het Osama Bin Laden og var utropt til å være amerikanernes folkefiende nummer en – etter at han angivelig påtok seg ansvaret for det som skjedde 09.11.2001. Dette var et tidspunkt der amerikanerne virkelig slet med troverdigheten rundt sin krigføring blant annet i Irak. Det er i ettertid bevist at masseødeleggelsesvåpnene amerikanerne brukte som begrunnelse for krigen mot Irak aldri har eksistert.

Jeg har ingen formening om hvem som gjorde hva i 2001, men svært mange har bestridt at angrepene kunne være noe annet en regissert av amerikanerne selv. I lys av dette burde man i alle fall stilt bin Laden for retten, i forsøk på å finne ut

han er død . Isteden valgte de av respekt for bin Ladens religiøse overbevisning å senke han i sjøen nesten umiddelbart etter likvideringen.

Det er prinsipielt galt å bruke vold for å stoppe vold – selv om jeg ikke kan hevde annet enn at det finnes unntakstilfeller der vold faktisk er en nødvendighet for å beskytte sivile – henrettelsen av Bin Laden kan jeg ikke begripe at er en av disse unntakene. Bin Laden hadde åpenbart andre verdier og målsettinger enn de amerikanske presidentene har hatt igjennom tidene, men neppe mer blod på hendene enn noen av dem. Selv om den hevtørstige fredsprisvinneren sier at "han fikk som fortjent, og at folk må ha en skrueløs om de setter spørsmålsteget ved dette" .

Ut med soldatene

Slik jeg ser det begynte vi på en barrierebrytende utenrikspolitikk med aktiv bruk av militærmakt i Bosnia, men den gang var det i det minste en etisk komité som vurderte bombemålene. Det er ingen tvil om at den norske innsatsen i angrepskri-

"Devilbidratilet regimeskifte ved blant annet å væpne opprørsstyrkene. Dette er ikke bare å gå utover mandatet – men å motarbeide det."

gen mot Gaddafi-regimet historisk sett er grensesprengende. Aldri før har en norsk regjering vært så ukritisk til å få blod på hendene. Jeg mener ikke med dette at våre bidrag i Irak og Afghanistan nødvendigvis var noe bedre – men da ble saken i det minste skikkelig behandlet i stortin-

get først – og vi var slettet ikke hovedbidragsyter som vi er nå med våre "presise" bombingene av militære og sivile mål. Jeg redder dette er begynnelsen på et hekkeløp over våre tidligere barrierer for å velge militærmakt som et middel for å oppnå fred. Om vi ikke øyeblikkelig endrer kurs er dette nådestøtet for "fredsnasjonen" Norge.

Enda verre blir det om vi bidrar til henrettelsen av en statsleder. Gaddafi bør selvfølgelig stilles til ansvar for å ha forbrutt seg mot menneskerettighetene. Å beskytte sivile er en god tanke, men å hoppe bukk over fredsforhandlinger – for så å bombe sivile mål er en internasjonal politikk hverken SV eller Norge kan stå inne for. Vi kan heller ikke være med på å ta side i en borgerkrig. Om Libya skal ha et regimeskifte må det være som resultat av en demokratisk prosess. For at det skal skje må vi snarest trekke ut soldatene våre.

Auka kjøpekraft for dei lågast lønte

av Anders Hamre Sveen,
fagleg ansvarleg i Raudt

Når ein tar for seg temaet om urettvis fordeling av lønn, så snublar ein uunngåeleg over det rettvise kravet om ei omfordeling av inntekt med mindre sosiale forskjellar som mål. Det finnes faktisk eit mindretal i Noreg som har for høg kjøpekraft i dag. Samtidig er det fleire som fortener å få auka sin kjøpekraft.

Fredag 11. mars kom nye tal frå Statistisk Sentralbyrå om inntektsulikskap i Noreg. Dei ti prosent rikaste får nå over 20 prosent av inntektene, medan dei ti prosent fattigaste tener under fem prosent av inntektene. Vi må tilbake til 1930-talet for å finne like stor økonomisk ulikskap i Noreg. Venstresida bør leggje press på Stortinget om å nytte dei midla dei har for å reversere denne aukande ulikskapen. Det er på tide å stille offensive krav, og ikkje berre drive på med forsvar.

Likelønn og heiltidsarbeid

Kvinner kjem dårlegare ut enn menn i lønnsfordelinga. I kampen for likelønn er det og naudsaamt med ei eiga statleg pott for likelønn. Det er og naudsaamt at vi kvitter oss med frontfagsmodellen, kor indus-

at moderate lønnsoppgjer i heile Noreg skal redde industrien, burde venstresida i Noreg slåss for nasjonalisering av all kraftproduksjon og industri, mellom anna for å hindre utflagging av industriarbeidsplassar.

timer lange normalarbeidsdagane vi har no. Raudt stør kravet om ei slik reform, ei reform som vil gi mange med låg lønn ei vel fortent auke i timelønn.

Dei private vikarbyrå

Kommersielle vikarbyrå som Adecco vil

“Det må vere eit hovudmål for venstresida og sørge for mindre lønnsulikskap i Noreg. Målet om å få lågare lønsskilnader i Noreg må prege tariffoppgjera.”

tri som no er under press frå internasjonal konkurranse set rammene for kor mykje lønnsauke alle andre kan få. I staden for

«Jobbe litt mindre og tjene litt mer» var ein hyllest til kravet om seks timars normalarbeidsdag med same lønn som for dei åtte

Lønsskilnadene mellom kvinner og menn heng i stor grad saman med at kvinner er overrepresentert blant dei deltidsarbeidande. Retten til heiltidsarbeid må lovfestast. Gatas Parlament si Grand Prix-vise

derimot ta utviklinga i arbeidslivet i ei heilt anna retning. Her har ein folk som arbeidar ulovleg mykje overtid utan ein gong å få ekstra lønn for overtida. Private vikarbyrå er jo privat arbeidsformidling og utgjer berre nok eit ledd som skal tene på andre sitt arbeid. Raudt vil ha totalforbod mot private vikarbyrå, og stør difor og kravet om norsk veto mot EU sitt vikarbyrådirektiv. Bruken av vikarbyrå gjer det enda vanskelegare å sikre alle som vil arbeide i full stilling ein rett til heiltid. Fagforbundet si leiar Jan Davidsen hadde heilt rett da han under NRK-debatten frå Litteraturhuset

“I staden for at moderate lønnsoppgjer i heile Noreg skal redde industrien, burde venstresida i Noreg slåss for nasjonalisering av all industri, kraftproduksjon og industri, mellom anna for å hindre utflagging av industriarbeidsplassar. “

10. mars sa at det er særleg i yrkene som er dominert av kvinner at folk arbeider i små stillingar.

Raudt vil kaste alle kommersielle selskap, inkludert dei private vikarbyråa, ut av drifta av dei kommunale tenestene. Dei kom-

Noreg må prege tariffoppgjera. Venstresida bør og legge press på Stortinget om å endre skattereglane.

Ei skattereform vil ikkje løyse alt, men vil likevel vere eit viktig steg på vegen mot eit verkeleg rettvt samfunn. Inntektsskat-

ten bør senkast for låge inntekter, samtidig som dei med sær høge inntekter bør betale meire i skatt enn i dag. Aksjeutbytte må skattleggast fullt ut. Alle former for skattefrie «skjermingsfrådrag» på kapitalinntekt må fjernast frå skattelovgivinga. Kapitalinntekt må skattast minst like mykje som lønnsinntekt, aller helst meir. Det går og an å heve det høgaste trinnet på toppskatten til å gjelde inntekt over 600 000 kroner, og

Den nedre grensa for formueskatt kan og aukast. Vidare bør meirverdiavgifta (momsen) fjernast på både tenester og vanlege varer i eit hushald som mat, dassapir, bleier osv. Frådrag for betalt fagforeiningsskontingent må gje frådrag fullt ut, utan nokon maksimal grense.

Den usosiale eigenbetalinga i helsevesenet, som i realiteten er skatt på sjukdom, må fjernast. Tannpleie og optikarteneser bør og bli omfatta av folketrygda. Vidare hadde det vore fint om det vart innført eit landsomfattande toprissystem for straum, med lågare prisar for vanleg straumforbruk og høgare el-avgift for overforbruk. Ein sosial bustadpolitikk med ein meir robust Husbank, med fordelaktige lån med lav rente og lang nedbetalings- tid, hadde så klart og gjort livet til mange folk lettare. Det er vidare viktig å auke minstepensjonen og sosialstønad. Det er naudtsamt med ein statlig minstenorm for sosialhjelp. Som ein start kan sosialstønad få ei auke som får den opp på minstenivået til Statens forskningsinstitutt for forbruksforskning (SIFO).

Det er så klart viktig å slå tilbake alle dei angrepa på dei kollektive velferdsordningane som kjem, enten det nå er arbeidsløysetrygd, sjukelønn eller stønader til uføre det er snakk om. Til dømes må skaden som pensjonsreforma har gjort i høve til privat AFP reverserast.

mersielle selskapa skal jo sikre profitt for sine eigarar, og det vil uunngåeleg føre til utbytting slik vi jo har sett døme på med mellom anna Adecco og Incita. No er ikkje rullebladet til offentlig sektor reint heller. Det er naudtsamt med ei opprydding her og. Denne oppryddinga vert enklare om Stortinget får ein slutt på sveltetøringa av norsk kommuneøkonomi.

Fjerning av byrder

Det må vere eit hovudmål for venstresida å sørge for mindre lønnsulikskap i Noreg. Målet om å få lågare lønnskilnader i

auke satsen frå 12 prosent til 25 prosent. Kapitalinntekt bør skattleggast med både toppskatt og trygdeavgift. Det er vidare fullt mogleg å skjerpe eigedomsskatt på luksusbustader og på næringsbygg. Fleirtalspartia på Stortinget kan når dei vil innføre skatt på aksje-, finans- og valuta-transaksjonar.

I den andre enden bør skattesystemet endrast slik at folk som tener under 3G i året slipp å betale skatt. Det kan og innførast eit botnfrådrag som fjernar eigedomsskatten på bustader med vanleg standard.

- Norge investerer mens mapuche

I over 500 år har Mapuche- folket kjempet mot inntrengere. De første kom med våpen, religion og sykdommer som betydde grusomme overgrep mot det stolte Mapuche- folket. Dagens inntrengere truer også mapuchenes framtid, allierte med chilenske myndigheter, militære og anti- terrorlover fra Pinochet-diktaturet har de det samme mål for øye som sine forgjengere: Å tjene penger på Moder Jord. En rekke norske selskaper opererer også i Chile.

av Renate Skarstad

Foto: Maria Es

Folket conquistadorene ikke kunne beseire

Mapuchene ga spanjolene særdeles hard motstand da de for nesten 500 år siden ankom chilensk jord. I Chile døde 40 000 spanjoler i kamp; deriblant conquistadorenes hærsjef, den brutale Pedro Valdivia, som ble dømt og henretta av Mapuche-folket for sine grusomheter. Så sterk motstand fikk inntrengerne at det spanske kongehuset, for å få slutt på de harde kampene, anerkjente Mapuche- folket som nasjon og chilensk territorium fra Bio Bio og sør som mapuche- land. Conquistadorene anså mapuchene som juridisk motpart og gjorde avtaler med deres myndigheter.

Likevel ble folket, hvis navn betyr jordens folk, sakte men sikkert fratatt store landområder og i dag bor størstedelen i byer som følge av tvangsforflytting og militær okkupering av Mapuche- folkets områder. Chilensk politikk overfor mapuchene har vært preget av tvangs- assimilasjon og diskriminering. På 60- og 70- tallet ble en rekke jord- okkupasjoner av organiserte mapucher gjennomført og samtidig oppsto en rekke paramilitære grupper i de samme områdene. Under militærdiktaturet ble også mapuche- aktivister bortførte, torturerte og drept.

Krever jord og selvbestemmelsesrett

Offisielle tall viser at 600 000 chilenerne tilhører mapuche-folket, Chiles største urfolk, men det hevdes at det faktiske tallet er mye høyere. De befinner seg i hovedsak i sentral- og sør-Chile, samt i hovedstaden Santiago. Det er stort gap mellom fattig og rik i Chile, og i underkant av 20 prosent av befolkningen lever under fattigdomsgrensa, på tross av at den chilenske økonomien de siste tiårene har vært den raskest voksende og mest stabile økonomien i Latin- Amerika. Urfolk er blant de fattigste. Andrés Quempumil i Mapuchenes komité i Norge forklarte un-

der Latin-Amerikauka i Oslo i fjor hvordan chilenske myndigheters iverksettelse av tiltak for å bekjempe fattigdom og sørge for utdannings- og helsetilbud til mapuchebefolkningen er enten ikke- eksisterende eller svært utilstrekkelig.

Mapuche-folkets krav til de chilenske myndigheter er tilbakeføring av landområder som opprinnelig tilhørte mapuchene, bevaring av naturen, selvbestemmelsesrett over egen framtid og utvikling, samt slutt på fengslinger og militarisering som middel for å undertrykke mapuchenes protester. Chile har ratifisert ILO- konvensjonen 169 om urfolks rettigheter (så sent som i 2008), men det mangler mye før rettighetene som følger av denne implementeres i nasjonalt lovverk og praksis. Mapuche- aktivisten Ancalaf Llaupe uttalte under sitt Norges- besøk i fjor at chilenske myndigheters ratifisering av ILO- 169 samt diskurs om prioritering av urfolkenes rettigheter kun er ord uten handling.

Terroranklager og militærdømmstol mot mapuche- ledere

Chile kritiseres for bruken av såkalte anti- terrorlover som ble innførte under militærdiktaturet til Augusto Pinochet (1973- 1990) og for å anklage en rekke mapuche-indianere under disse. Det benyttes herunder militærdømmstoler for å dømme i saker mot sivile. Å anklages under terrorlovene betyr innskrenka rettigheter for den anklagede, samt utvida rettigheter for myndighetene. Det tillates blant annet bruk av anonyme vitner og preventiv fengsling på ubestemt tid. FNs Menneskerettighetsråd har ved flere anledninger oppfordra Chile til å avvike bruken av disse lovene mot mapuche-grupper som demonstrerer mot myndighetene.

I fjor sultestreika 34 fengsla mapucher i over to måneder. De var anklaga for ter-

rorhandlinger, men alle bortsatt fra fire, ble i mars frikjente. Héctor Llaitul, Ramón Llanquileo, José Huenuche og Jonathan Huillical ble dømt etter antiterrorloven til 20 og 25 års fengsel for angivelig å ha angrepet en distriktsadvokat. De gjenopptok sultestreiken i protest da dommen falt den 22. mars i Cañete- domstolen. De fire mennene er medlemmer av den sivile mapuche- organisasjonen CAM (Coordinadora Arauco-Malleco, Koordinator for området Arauco- Malleco). Den unge jus-

Mapucheaktivister forfølges i Chile

studenten og talskvinne for de fengslede CAM-aktivistene, Natividad Llanquileo utalte i mars at chilenske myndigheter ønsker å svekke mapuchenes motstand og at rettsforfølgelsen av mapuche-aktivister er rasistisk og at det handler om å fengsle de som er mot den økonomiske modellen og overgrepene til chilenske myndigheter mot urfolkene.

Nobels Fredsprisvinner støtter de

fengslede

I et åpent brev til den chilenske høyesterett datert 4. april i år, uttrykker Nobels Fredsprisvinner Adolfo Pérez Esquivel bekymring for mapuchene, som han betegner som politiske fanger. Argentineren og grunnleggeren av organisasjonen Paz y Justicia fikk tildelt Nobels Fredspris i 1980 for sitt menneskerettighetsarbeid. Han skriver i brevet at det eneste de terror-dømte mapuchene er skyldige i, er å forsvare Moder Jord og at det er be-

kymringsverdig at deres basisrettigheter, grunnlovsgarantier og retten til en rettfærdig rettsprosess ikke er oppfylte. Esquivel uttrykker sin fulle støtte til de dømte mapuchene og ber Høyesterett om å gjenoppta sakene deres i en ny, rettmessig prosess og uten bruk av anti-terrorloven fra Pinochets tid.

Kampen om jorda

Mapuchene har de siste 500 årene blitt fratatt store landområder og de som er i motstand mot myndighetenes økonomiske politikk, hevder transnasjonale selskaper i samarbeid med chilenske myndigheter gjør alvorlige brudd på urfolkenes rett til jord og selvbestemmelse over egen utvikling og framtid. De hevder videre at militæret, politiet, etterretnings- og rettsapparatet benyttes som midler for å undertrykke mapuchenes protester.

På slutten av 1990-tallet kjempet pechuen- mapuchene mot det spanske selskapet ENDESA og deres vannkraftplaner i Bio Bio-elva. Den nasjonale sammenslutningen for urfolkenes utvikling CONADI (Corporación Nacional de Desarrollo Indígena), hvis samtykke planene var avhengige av for å kunne settes i verk, sa nei til planene. CONADIs direktør ble så avsatt av den chilenske presidenten (Eduardo Frei) og Bio Bio-utbyggingen iverksatt. Vannkraftprosjektene førte til oversvømming av store mapuche-områder.

På 90-tallet og under Michelle Bachelets presidentperiode (2006-2010) fikk Mapuche-folket tilbake retten over noen landområder, mens den nåværende presidenten, høyre-politikeren Sebastian Piñera anklages for falsk diskurs utad om prioritering av urfolks rettigheter.

Chile har inngått frihandelsavtaler med USA, EU og Kina og den økonomiske politikken har vært preget av nedbygging av tollbarrierer og utenlandske investeringer.

Mapuchenes territorielle rettigheter over tradisjonelle områder samt retten til selvbestemmelse, kommer ofte i konflikt med næringsinteresser og den økonomiske utviklingsmodellen som myndighetene implementerer. Kobber og trevirke, gunstige områder for fiskeoppdrett og vannkraftverk ligger i stor grad inne i mapuchenes kjerneområder. Chilenske myndigheter og utenlandske selskaper har møtt stor motstand fra mapuche-folk som følge av utnyttningen av naturressursene i slike områder. Protester som igjen blir slått hardt ned på i form av militær- og politiske aksjoner mot demonstranter og innbyggere, samt rettsforfølgning og anklager etter anti-terrorlover.

Mapuche- talsmann hardt ut mot norske selskaper i Chile

Norge har inngått flere bilaterale handelsavtaler i Latin- Amerika, med blant annet Chile, Mexico og nylig Colombia (gjennom EØS- samarbeidet), på tross av krass kritikk fra menneskerettighetsorganisasjoner lokalt, Latin- Amerikagruppene i Norge med flere, som mener disse avtalene undergraver arbeideres, urfolks og andre utsatte gruppers rettigheter i motpartenes land. Videre hevdes det at disse frihandelsavtalene hindrer sivilbefolkningen i land som Chile og Colombia, som har svak fagorganisering og svakt vern for arbeideres og urfolks rettigheter, i å oppnå de samme rettighetene som man har oppnådd i Norge.

Norge har omkring 50 selskaper som opererer i Chile, blant annet SN Power (Statskraft og Norfund Power Invest AS) som ligger i konflikt med deler av mapuche-folket, som ikke ønsker deres vannkraftprosjekter på sine territorier. Et annet norsk selskap er Marine Harvest som beskyldes for å ha ødelagt chilensk lakseindustri og natur. I fjor sommer uttalte mapuche- talsmannen Ancalaf Llaupé til Gáldu at han krever at norske myndigheter og nordmenn tenker seg om og tar ansvar, for miljøet og for urfolks rettigheter, også i utlandet. Han mener Norge fremmer urfolks rettigheter, for så å bryte dem i andre land. Ancalaf Llaupé uttalte videre at han mener chilens-

ske myndigheter beskytter de utenlandske selskaperes interesser på bekostning av den chilenske sivilbefolkningens og fordømmer norsk opptreden i Chile.

Utvikling, for hvem?

I kontrast til medie- sirkuset som har herjet verden på grunn av de innesperrede chilenske gruvearbeiderne, har det vært begrenset oppmerksomhet rundt de sultestreikende mapuchene. I Oslo har mapuche- komitéen aksjonert en rekke ganger i sentrum samt utenfor den chilenske ambassaden og den profilerte aktivisten Ancalaf Llaupé besøkte Norge i september i fjor. Men mens man kunne fråse i nyheter om de innesperrede gruvearbeiderne i fjor sommer var informasjon om de sultestreikende og terrorist-stempla mapuchene nesten fraværende i chilensk, norsk og internasjonal masse- media.

Mens chilenske myndigheter stempler mapuchenes aksjoner for terroristhandling, mener mapuchene, med veldokumentert grunn, seg terrorisert av inntrengere: Fra conquistadoren Valdivias brutale framferd mot mapuchene i sin jakt på edle metaller, til chilenske myndigheters militærkontroll over, samt utenlandske selskapers utnyttning av naturressurser på det som var Mapuche- land. Det som for den politiske eliten og en rekke internasjonale selskaper betyr utvikling betyr undergang for mapuchefolket, og andre urfolk i Latin-

Amerika.

Vannkraftprosjektene som norske SN Power mener betyr utvikling og framskritt for chilenerne, og selvsagt fortjenester til selskapet, betyr oversvømmelse av gravplassene til forfedre og tap av hjem og livsgrunnlag for mapuchene som bor i Pellaifa, Reyehueico og Liquiñe. I følge en av de lokale motstanderne av prosjektene, Maria Eugenia Calfuñanco, har SN Powers planer allerede skapt splittelse og uro i landsbyene, ført til en rekke uautoriserte besøk og testing av jord med kjemikalier, pengebestikkelser av lokale myndigheter samt

bruken av politistyrker og soldater i område for SN Powers sikkerhet. Det norske selskapet har dog, i motsetning til andre utenlandske selskaper i Chile, tatt mapuchenes motstand i betraktning og utsatt sine planer inntil videre.

I mens fortsetter kampen om Moder Jord mellom mapuchene, chilenske myndigheter og stadig nye inntrengere: De ulike parter syn på hva som er utvikling, bevaring av Moder Jord og hvem som er terrorister er fortsatt uforenelige.

Kilder:

www.mapuche.info

<http://www.mapuexpress.net>

<http://meli.mapuches.org/>

Latin- amerikagruppene i Norge, Latin-Amerikaboken 2010: Gull og grønne skoger og 2006: Latin- Amerika på nye veier

natividadllanquileo.blogspot.com

Wikipedia: Mapuches

www.galdu.no

Note fra redaksjonen:

Etter artikkelen blei skrevet har SN Power solgt sin eierandel i vannkraftprosjektet i Sør-Chile.

Dramaet i Elfenbenskysten er over – hva nå?

av Lars Rise

Verden trekker nå et lettelsens sukk etter at arrestasjon av president Laurent Gbagbo og hans kone, Simone Gbagbo, ble kjent. Mange kommentarer har falt om hvordan det nå endelig kan skapes fred etter at den svært sta Gbagbo, som klamret seg til makten, endelig ble satt ut av spill. Nå gjenstår det bare å få stilt ham for retten for forbrytelser mot menneskeheten. TV-bildene av den tidligere så mektige presidenten, som nå stod avkledd, bokstavelig talt, med håndjern som etter hvert ble tatt av, gikk verden over. Han tørket seg med et håndkle på overkroppen og fikk hjelp til å få på seg en skjorte mens han åpenbart ble utsatt for skarpe verbale angrep fra to av Ouattaras rebeller som stod rett ved siden av ham. Det nærmeste vi kommer er vel bildene av den nylig arresterte Saddam Hussein, som ble sendt fra TV-kanaler over hele verden.

Man må lure litt på hvordan uenighet mellom to kandidater i en ettervalg-fase med mulighet for nytelling og dialog omkring dette, kan ende opp i en blodig krig hvor FN og Frankrike velger side og går militært til verks for å fjerne den ene kandidaten ved presidentvalget. Taperen så sliten og sjuskete ut der han ble filmet på et hotellrom med sine kone sittende på sengen.

Det kan neppe finnes noen hjemmel i Geneve-konvensjonen for å sende ut denne type TV-bilder og det samsvarer lite med FNs idealer og målsettinger. Det FN har stått for i Elfenbenskysten står i motstrid til idealene uttrykt i monumentet foran FN-hovedkvarteret som illustrerer det å smi om sverd til plogjern. FNs oppgave skal være å føre dialog, ikke krig. Verre er det nok at FNs handlinger i Elfenbenskysten er brudd på bestemmelsene i resolusjon 1975 fra Sikkerhetsrådet. Både Russland og Kina har protestert kraftig mot FNs aktive krigføring, som fikk det til å se ut som om regimeskiftet faktisk var en del av FNs agenda.

Frankrike er seierherren

Frankrike lot riktignok Ouattaras rebell-sol-

dater posere sammen med den arresterte, men det er ingen tvil om at seierherren i denne krigen er den gamle kolonimakten, Frankrike. Det ville gitt et riktigere bilde om franske spesialsoldater hadde posert sammen med Laurent Gbagbo og hans kone Simone. Alassane Ouattara, som har vært en nær personlig venn av Nikolas Sarkozy siden han som borgermester

Sist franske styrker forsøkte å få Ouattara innsatt som president var i forbindelse med det mislykte statskuppet i 2004. Da hadde Ouattara og general Guie inngått en allianse med Frankrike om å ta makten i et overraskende kupp over natten i november 2004. Men den beskjedne vaktstyrken klarte å forsvare presidentpalasset, tilsammen omkring 300 ble drept den

Familie på flukt fra borgerkrigen i Elfenbenskysten. Foto: Flickr Creative Commons / Oxfam International

viet ham i 1991, presenteres riktignok som seierherren i denne konflikten, men det er stor sannsynlighet for at det har vært feiret vel så mye i Paris som i Abidjan. Unntaket i Abidjan kan være Hotel Golf, den franske militærbasen og FNs hovedkvarter i Abidjan.

Frankrike har gjennom svært mange år arbeidet hardt for å få Alassane Ouattara innsatt som president i Elfenbenskysten.

natten, inkludert general Guie. Ouattara søkte tilflukt i den tyske ambassaden og klarte etter hvert å komme seg over til den franske ambassaden hvor han oppholdt seg i flere måneder før franske styrker hjalp ham ut av landet. Det har ikke vært noe rettsoppgjør etter at Ouattara deltok i dette mislykkede statskuppet. I ethvert annet europeisk land ville en politiker som forsøkte å gjennomføre statskupp måtte stå rettslig til ansvar for sine handlinger.

UTENRIKS

Fra hovedaktør i statskupp, til masse mord og nedbrenning av tolv landsbyer - til den internasjonalt anerkjente presidenten i Elfenbenskysten som nå snarest vil forsøke å få stilt Gbagbo for retten.

Bakgrunn for konflikten

Krigen i perioden 2002-2005 startet umiddelbart etter at president Gbagbo valgte å utfordre Frankrikes totale kontroll over ivoriansk økonomi. Siden 1960, da Frankrike lot Elfenbenskysten få sin selvstendighet, hadde det eksistert et eget kontor på presidentens kontor med ansvar for å tildele statlige oppdrag og kontrakter. En egen direktør fra Paris hadde bestyrt dette kontoret i 42 år da president Gbagbo besluttet å legge det ned i 2002. Like etterpå brøt krigen løs fra nord med 2-3000 rebeller utstyrt med franske våpen fra treningssleire i Burkina Faso. Gbagbo ønsket å lyse ut alle statlige kontrakter på anbud. Laurent Gbagbo var i utgangspunktet historieforsker og sosialist og han hadde kjempet for demokrati og flerpartistat i hele sitt politiske liv. Han måtte betale for dette med å bli forfulgt og også med å bli kastet i fengsel. Det er ingen uenighet om at Laurent Gbagbo har spilt en meget viktig rolle i det å skape et flerpartisystem i Elfenbenskysten. Hans kone, Simone, var leder av den marxistiske fagforeningen og fagforeningsarbeid var basen for dette parets politiske virksomhet. Kampen mot Frankrikes fortsatte kolonistyre på det økonomiske området har alltid vært viktig for Gbagbo, og dette var også bakgrunnen for at han ønsket at tyske, spanske, ca-

nadiske og amerikanske selskaper burde få konkurrere med franske selskaper om de statlige kontraktene for strøm, vann, veier, olje og gass og ikke minst kakao. Dette oppfattet Frankrike som brudd på avtaler som ivorianske ledere ble tvunget til å signere da Frankrike avsluttet kolonistyret. Frankrike var også garantisten militært for Elfenbenskystens sikkerhet. Franske styrker foretok seg ikke noe som helst da Elfenbenskysten ble angrepet fra nord i 2002. Frankrike arbeidet istedet aktivt for at Ouattara skulle lykkes med sitt militærkuppforsøk i 2004. Da Sikkerhetsrådet etter dette behandlet saken, fikk Frankrike oppdraget med å gjenskape ro og orden og skape fred i Elfenbenskysten herjet av onflikt og uro som Frankrike i høy grad hadde vært med å skape selv. Det å skape fred bestod i å skyte vilt inn i massedemonstrasjoner av ubevæpnede sivile. Franske styrker drepte over 50 sivile ved å skyte inn i en fredelig demonstrasjon av fagforeninger, ungdomsorganisasjoner og menigheter. Mange hundre ivorianere marsjerte i gatene og sang da de ble truffet av franske kuler. Frankrike tvang Gbagbo til å fjerne halve sin regjering inkludert statsministeren, og ta inn Ouattaras rebeller i regjeringen. Rebellene, forces nouvelles, beholdt likevel kontrollen i nord. Før valget i fjor høst signerte Ouattara på at rebellene skulle avvæpnes to måneder før valget, men dette skjedde ikke.

FNs rolle knyttet til valget i

Elfenbenskysten bør granskes

Da jeg besøkte Abidjan 16.-18. januar i år, møtte jeg presidenten i Grunnlovrådet, Paul Yao N'Dré, som kunne fortelle følgende historie:

2. desember, fem dager etter valget, ble han kontaktet at FNs øverste representant i Elfenbenskysten, sør-koreaneren Choi. Choi ønsket å møte N'Dré alene, noe som ble imøtekommet - på tross av at det var i strid med reglene for rådet. Choi uttrykte da sin bekymring over alt valgfusket, særlig i nord, og kalte valgene kaotiske. Han mente at det ville være svært vanskelig å beslutte at Gbagbo vant valget, fordi det kunne føre til borgerkrig. Dette kunne FN bli holdt medansvarlige for, og det kunne endog føre til at Choi kunne miste jobben sin. Choi foreslo derfor at Ouattara burde utropes til vinner av valget. President N'Dré ønsket ikke å ta stilling til dette før Grunnlovrådet formelt hadde fått behandlet rapporten fra den nasjonale valgkommisjonen. Det ble avtalt at Choi skulle ringe dagen etter. Istedenfor å motta en telefon som avtalt, fikk N'Dré se på TV at valgkommisjonens leder, tidligere utenriksminister Youssouf Bakayoko, ankom Golf hotell, Ouattaras hovedkvarter, gående mellom Frankrikes og USAs ambassadører der han erklærte Ouattara som vinner av valget. Denne erklæringen var i strid med loven, som helt tydelig sier at valgkommisjonens konklusjon skal trekkes i et møte hvor samtlige 31 medlemmer av kommisjonen kan drøfte saken og trekke en felles beslutning. Det

er dessuten Grunnlovrådet som trekker den endelige konklusjonen - særlig i en situasjon med mange påstander om valgfusk. Like etterpå kunne FNs representant, Choi, erklære at Ouattara var vinneren og han la til at denne konklusjonen var udiskutabel.

Etter min mening er dette den første og alvorligste feilen FN gjør i forbindelse med valgene. FN burde ha ventet til de nasjonale institusjonene hadde fått sjansen til å fullføre valgprosessen før noen konklusjon ble trukket.

Jeg har mange ganger vært observatør ved valg i ulike medlemsland i Eu-

Fransk soldat i Elfenbenskysten. Foto: Flickr Creative Commons / Bruno Ben Moubamba

roparådet, og det kan sies med sikkerhet at dersom en nasjonal valgkommisjon hadde opptrådt på tvers av loven ville aldri Europarådet ha anbefalt valget godkjent.

Svært mye av valgfusket var godt kjent av FN, men man valgte å neglisjere det. Det faktum at Ouattaras rebell-styrker stod for mye av gjennomføringen av valget i nord ville i seg selv være nok til å sette hele valgresultatet til side. Den signerte avtalen om at styrkene skulle være ferdig avvæpnet to måneder før valget uten at dette ble fulgt opp, forsterker dette syn. I andre valgomgang skjedde noe av det mest alvorlige fusket. La oss ta ett eksempel:

I Bouake ble det registrert at 48.301 stemte ved valget. På tross av dette fikk Ouattara ifølge det samme skjemaet hele 136.943 stemmer her. Dette gir bare en liten indikasjon på hvilket valgfusk vi står overfor. På svært mange av skjemaene som ble fylt ut ved hvert valglokale er Laurent Gbagbo i annen valgomgang for sikkerhets skyld ført opp med null stemmer. Ouattara føres opp med flere stemmer enn det er velgere.

FN godkjente dette valget uten å stille noen flere spørsmål - og uten å vente på Grunnlovsrådets behandling av valget. Kan det tenkes at FN kunne ha gjort noe lignende i USA, den gangen drakampen foregikk mellom George Bush og Al Gore om hvem som hadde vunnet? Det er faktisk helt utenkelig, men i Elfenbenskysten blir det åpenbart sett på som helt naturlig. Og FNs godkjenningstempel på valget har siden gitt grunnlag for at regjeringer og media over hele verden har kunnet referere til «den internasjonalt anerkjente presidenten i Elfenbenskysten, Allassane Ouattara» osv. De fleste land er vant til å stole på FN.

FN var klar over at Gbagbo var lite interessert i eiendom og penger, og det var ikke mulig å produsere historier om hans utenlandsformue. Hva gjør man da? Hva med å fremstille ham som en despot som dreper sin egen befolkning? FN var i den krisen som oppstod etter valget svært aktive i å spre rykter om massegraver som følge av at Gbagbos sikkerhetsstyrker skulle ha forgrepet seg mot sivilbefolkningen. Rykter i Abidjan ble til fakta når FNs høykommissær for menneskeretter i Geneve skulle presentere rapportene for verdenspressen. Dette førte til første-sideoppslag i International Herald Tribune om at «A third massgrave reported in

Ivory Coast» hvorpå høykommissær Pila uttrykte forferdelse over at Gbagbos styrker stanset FN-biler, angivelig på vei til massegraven. Hun ble muligens ikke informert om at FN-biler innimellom ble rapportert å fungere som transport-pool for Ouattaras rebell-styrker.

Da jeg møtte FNs menneskerettsansvarlig i Abidjan i januar innrømmet han at historien i International Herald Tribune kun var et rykte, men at høykommissæren dessverre presenterte det som et faktum. Da FN ble tilbudt fritt leide for å finne massegravene ble det takket nei. Like fullt forsøkte FN i Abidjan å dele ansvaret for massakren i Duekaue på Gbagbo og Ouattara ved å si at Gbagbos styrker først drepte 110 hvorpå Ouattaras styrker drepte 220. Men på FNs hjemmeside kunne man lese at Ouattaras rebeller hadde drept 800 i Duekaue. De FN-ansatte som har vært aktive i virksomhet med å påføre Gbagbo et karakterdrap bør stilles til ansvar for dette.

Vedrørende utenlandsformue: Sikkerhetsrådet vedtok at Gbagbos utenlandsformue skulle sperres og alle bankkonti fryses. Det viste seg at det eksisterte en bankkonto i USA disponert av Gbagbos datter, som studerer i USA. Disponibelt på konto var 400 dollar. Det kom selvsagt ikke i avisen, men hele verden kunne lese om utenlandsformuen hans da Sikkerhetsrådet, antagelig på anmodning fra Frankrike, vedtok å stenge Gbagbos adgang til formuen sin.

FNs direkte krigføring, skyting av raketter mot presidentpalasset fra FN-helikoptre samt angrep med tunge våpen, reiser spørsmålet: Har FN mandat til å bruke krigsmakt for å løse opp i uenighet om et valg? Eller måtte FN bruke våpenmakt for å følge opp Choisis beslutning om at Ouattara vant valget? FNs mandat bør først og fremst være dialog, beskyttelse av sivile og fredsskapende virksomhet.

Norges rolle bør drøftes

Den rødgrønne regjeringen, i dette tilfellet med Erik Solheim i spissen, har skrevet diplomatisk historie ved å anerkjenne en presidentkandidat som president før de nasjonale institusjonene hadde behandlet valgresultatet i henhold til loven. Siden Utenriksdepartementet ble etablert for 106 år siden, har det aldri skjedd. Man må undre seg over et slikt hastverk. Enda mer forunderlig var Solheims uttalelse tidlig i januar om at Norge var åpen for å sende militære styrker for å få innsatt Ouattara som president i Elfenbenskysten.

Hadde det ikke vært en bedre idé å be en uavhengig kommisjon om å gjennomgå de omkring 20 000 utfylte skjemaene fra samtlige valglokaler for å undersøke hvor omfattende valgfusket var? Kommisjonen kunne ha bestått av internasjonale valgeksperter, dommere fra internasjonale domstoler, representanter for internasjonale organisasjoner og for de to kandidatene. Verken Frankrike eller Ouattara ønsket noen slik gjennomgang - og da ser det ut til at fredsnasjonen Norge ikke så noen grunn til å forsøke å få til dette. Man kan bare undre seg over hvorfor det såkalt «internasjonale samfunn» har så mye mer tro på militære midler enn dialog og gjennomgang av dokumenter. Det kunne vel neppe ha skadet å forsøke i hvert fall. Nå har president Kabila sagt nei takk til FN-observatører ved valget i Kongo. Burde Norge nå true med å sende militære styrker dit?

Norge har heller ikke protestert på at Frankrike og FN kjempet side om side med rebellene som voldtok tyve kvinner og myrdet kanskje opp mot 2000 sivile. Russland og Kina har protestert og det er leit å tenke på at disse to diktaturene tenker bedre og mer prinsipielt enn den rødgrønne regjeringen i Norge om hvilken rolle FN skal ha knyttet til gjennomføringen av et valg.

Frankrike har lyktes med sin langsiktige strategi: fortsatt kontroll over olje og gass og statlige kontrakter forøvrig. Det er sterkt beklagelig, men det kan være liten tvil om at Ouattara nå vil overta som president. Hvordan skal han klare å overbevise ivorianerne om at han ikke på noen måte står i ledtog med Frankrike? Hvordan skal han klare å forsone en nasjon som nå har minst fire militære styrker; rebellene, de franske styrkene Licorne, FN-styrkene samt Gbagbos sikkerhetsstyrker? Hvordan skal Ouattara, som knapt kjenner noen i Abidjan, klare å bygge tillit til de viktigste statsinstitusjonene? Ingen er i tvil om at det var Ouattara som startet krigen. Og selv om den franske forsvarsministeren bedyret at Frankrike ikke kom til å engasjere seg i noen krig i Elfenbenskysten, vil de fleste ivorianere ha oppfattet krigen som Frankrikes verk. Og Erik Solheim som ønsker å skape fred, har hans rolle i denne konflikten bidratt til fred?

Lars Rise er tidligere stortingsrepresentant for Kristelig Folkeparti. Artikkelene er forkorta.

Hva ligger bak Libya-intervensjonen?

av Torgeir Salih Holgersen

Det er ganske symptomatisk for den offisielle krigsretorikken at alternativet til å intervenere var å la Qadhafiregimet "gå fra hus til hus og henrette borgerne i Benghazi". Dette er halvveis et sitat fra al-Qadhafi. Delen "og henrette borgerne i Benghazi" har al-Qadhafi imidlertid aldri uttalt.

Ser vi på det som er rapportert fra andre byer som har vært kontrollert av opprørerne, men som al-Qadhafis styrker har gjenerobret, finnes det ingen indikasjoner på at gjenerobring har blitt fulgt av massaker på ubevæpnede sivile. Derimot har det i selve kampene for å gjenerobre byer også gått mange sivile liv tapt, men det har det også gjort som følge av at opprørerne har erobra byer og ikke minst, som følge av bombing fra intervensjonsmaktene.

En langt mer rimelig tolkning av al-Qadhafis trussel, er at den referer til strategien som var tenkt brukt for å nedkjempe eventuelle gjenværende væpna opprørere. Strategien var trolig å skremme flest mulig opprørere bort fra byen, og over grensa til Egypt, for dermed å unngå kamphandlinger og egne tap i størst mulig grad.

Avvisning av fredsforhandlinger

I den grad det kan reises tvil om det reelle motivet til intervensjonsmaktene den dagen FN-resolusjonen ble stemt over, blir alt grunnlag for tvil feid til side når vi ser på opptreden til intervensjonsmaktene i dagene og ukene som har fulgt etterpå.

Allerede i løpet av det første døgnet med bombing ble al-Qadhafis styrker tvunget til retrett fra Benghazi. Men det at den tenkbare trusselen mot Benghazis befolkning ble avverga, førte på ingen måte til at intervensjonsmaktene har vist så mye som snev av interesse for den andre delen av FN-resolusjonsteksten, den som krever umiddelbar våpenhvile fra begge parter og fredssamtaler. Tvert imot, i de første

dagene av bombekampanjen ble al-Qadhafis offensiv raskt snudd til en offensiv fra opprørsstyrkene. Bombinga fortsatte og var og er åpenbart koordinert, etter beste evne, for å hjelpe opprørsstyrkene fram.

Mangelen på interesse for fredsforhandlinger og ønsket om å støtte opp om de militære opprørerne, viste seg også i ukene før al-Qadhafis styrker sto utenfor Benghazi. Initiativet til fredsforhandlinger som Venezuelas president Hugo Chavez fremma tidlig ble ikke bare hånlige avvist. Det ble heller ikke møtt med noen former for motforslag som grunnlag for forhandlinger.

Spørsmålet om forhandlinger ble avvist med referanse til at det uansett ikke ville kunne føre fram, at al-Qadhafi er en gal mann og lignende. Denne retorikken tar imidlertid ikke hensyn at al-Qadhafi nettopp har vist seg sårbar overfor internasjonalt politisk og diplomatisk press de seinere årene, og blant annet frivillig rapportert inn sitt program for anskaffelse av masseødeleggelsesvåpen nettopp på en slik bakgrunn.

Det er selvsagt ikke gitt at forhandlinger i internasjonal regi ville ført fram, men det påfallende er at de nåværende intervensjonsmaktene har vært langt mer kategoriske i sin avvisning av en mulig forhandlingsløsning mellom Qadhafiregimet og opprørerne enn Qadhafiregimet selv.

Hvorfor støtte opprøret?

Viljen til å støtte opprørsstyrkene militært, ble tydeliggjort i en tidlig fase av opprøret, da et følge av britiske spesialsoldater ble pågrepet av opprørerne i det østlige Libya. Formålet med dette som ble en kortvarig diplomatisk fadese, var helt tydelig å knytte forbindelser til opprørsbevegelsen. Britenes ønske om å intervenere ble på det tidspunktet ikke tatt vel imot av opprørerne som fortsatt hadde tro på militær

seier ved egne krefter.

At intervensjonen ikke skjedde tidligere enn den gjorde, har altså ikke noe å gjøre med at intervensjonsmaktene nølte men til slutt så seg "presset" til å gripe inn, slik det framstilles i den offisielle retorikken. Viljen og ønsket om å gripe inn til fordel for opprørerne var sterk og markert allerede tidlig. Det som manglet før Qadhafiregimet var i stand til å slå opprørerne på defensiven, var først og fremst den politiske støtten til intervensjon fra opprørerne selv. I tillegg er det klart at intervensjonsmaktene også hadde behov for en dramatisk og tilspissa situasjon for å kunne legitimere retorikken om at intervensjonen har en humanitær og ikke en politisk begrunnelse overfor FN og overfor en krigstrøtt hjemlig opinion.

Det store spørsmålet er ikke om det er ønsket om det er regimeskifte eller beskyttelse av sivile som er motivet for intervensjonen, men hvorfor intervensjonsmaktene nå ser seg tjent med å støtte væpna opprørsgrupper som søker å styrte Qadhafiregimet.

Libya har de seinere årene vært en relativt stabil leverandør av olje og gass til Europa. Landet har også blitt åpnet for utenlandske investeringer i olje- og gasssektoren, noe særlig britiske, franske og italienske, men også norske, oljeselskaper har dratt fordel av. Slik sett kan det framstå som paradoksalt at det nettopp er de landene som har vært nærest involvert med Qadhafiregimet økonomisk som har gått i spissen for militær intervensjon mot regimet.

Det har blitt spekulert fra enkelte hold at en del av begrunnelsen kan ligge i at al-Qadhafi i månedene i forkant av opprøret søkte å reforhandle avtalene som internasjonale oljeselskap opererer under i Libya, med sikte på å sikre den libyske

Støttespillere til Ghaddafi demonstrerer i Tripoli 6. mars. Foto: Flickr Creative Commons / B.R.Q

staten en større andel av verdiene. De selskapene og de landene som i utgangspunktet er tyngst involvert i energisektoren i Libya er dermed også de som vil kunne tape mest på dette. Etter mitt syn kan utsiktene til økonomisk tap for tunge selskaper ha vært medvirkende, men er trolig ikke i seg selv viktig nok til å være utløsende årsak til at Frankrike og Storbritannia nå åpenbart ser sine interesser best tjent ved å styrte Qadhafiregimet gjennom å støtte opprørerne militært.

Arabisk oljes betydning

Den overordna målsettinga for USA og Vesten i forhold til den arabiske verden, er å opprettholde regimer som er sikkerhetspolitisk avhengige av Vesten, og som dermed aldri vil kunne inngå i noen antivistlig front. Dette er helt avgjørende ettersom den arabiske verden raskt og effektivt vil kunne destabilisere Vestens økonomi gjennom å holde igjen på oljeleveransene.

Hvor dramatisk virkningen av en eventuell oljeblokade vil kunne være, ble demonstrert under oljekrisa i 1973. Den gangen var USA fortsatt nær selvforsynt med olje, og den arabiske verden spilte samla sett ikke en så stor rolle som oljeleverandør som situasjonen er i dag.

I årene framover vil verdens avhengighet av arabisk olje bare tilta. Gulfstatene Saudi-Arabia, Kuwait, De forente Arabiske Emirater, Qatar og Oman innehar samla omtrent 44 prosent av verdens totale gjenværende oljereserver. Legger man Iraks 11 prosent, Libyas 3 prosent, Algeries 2

prosent og rundt 1 prosent til sammen for Sudan, Egypt, Marokko og Yemen, finner vi at den arabiske verden aleine kontrollerer over 60 prosent av all verdens gjenværende olje.

Bildet blir ikke lysere for Vesten av å vite at de ikke-arabiske landene med virkelige store konvensjonelle oljereserver er Iran, med 11 prosent, Venezuela med 7 prosent og Russland med 6 prosent av verdens totale gjenværende konvensjonelle reserver. Med unntak av de arabiske landene, er Canadas høyst ukonvensjonelle og miljøkontroversielle oljesandforekomster de eneste potensielle oljereservene av betydning som befinner seg i land med en grunnleggende provestlig geopolitisk orientering. Libyas oljereserver er aleine større enn USAs.

I motsetning til mange andre arabiske land, er imidlertid ikke Egypt eller Tunisia viktige oljeland. Egypt har noe olje, men har nylig gått fra å være en liten netto eksportør til å bli netto importør. Tunisia har ingen olje eller gassforekomster av noen betydning. Aleine vil de to arabiske landene hvor demokratiske revolusjoner ser ut til å kunne lykkes derfor ikke utgjøre den dramatiske trusselen mot vestlig dominans som det revolusjoner på den arabiske halvøya ville betydd.

Det faktum at Egypt og Tunisia ikke er oljeland begrenser også disse landenes handelfrihet i forhold til Israel, USA og Vesten. Spesielt Egypt vil være økonomisk sårbart for kutt i bistanden fra USA og eventuelle økonomiske sanksjoner fra

Vesten, i tilfellet en ny demokratisk regjering for eksempel skulle komme til å åpne grensa mot Gaza og slik underminere den israelske blokaden av Hamasregjeringa.

Dersom Egypt og Tunisia fikk støtte fra det oljerike nabolandet Libya for en slik ny og tøffere politikk mot Israel og Vesten, ville en slik nordafrikansk blokk være betydelig mer robust mot slike sanksjoner. Spesielt Sør-Europas avhengighet av libyske olje- og gassleveranser ville betydd at USA ville fått store problemer med å få med EU på en sanksjonspolitikk overfor et folkestyrt Egypt og Tunisia.

Dersom de nordafrikanske arabiske landene skulle bli i stand til å føre en ny og tøffere utenrikspolitikk mot Vesten, vil dette lett forplante seg også til andre og enda mer oljerike arabiske land. Spesielt Irak vil kunne bevege seg mer i den retningen. De eneveldige Gulfstatene vil da kunne risikere å bli stående isolert med en provestlig utenrikspolitisk linje, noe som vil gjøre disse landene enda mer sårbare for opprør.

Bevisstheten om dette vil kunne være nok til at også Saudi-Arabia vil kunne reorientere kursen. Dette er tross den proamerikanske og Iranfiendtlige geopolitiske orienteringa også et land som aldri har anerkjent Israel og som er ideologisk forpliktet på islamsk og arabisk solidaritet. Dermed vil marerittscenariot for Israels og USAs og Vestens geopolitiske strategier kunne nærme seg en realitet, spesielt i en setting hvor det eventuelt skulle oppsto nye konfrontasjoner mellom Israel og palestinerne

UTENRIKS

av typen Gazakrigen i 2008/2009.

Al-Qadhafi har framstått som en stabil forretningspartner for oljeimportørene i Sør-Europa. Men han har en fortid som rabulist og selverklært antiimperialist, og det er grunn til å tro at tilnærminga til Europa og Vesten de seinere årene har vært mer av taktisk karakter enn motivert av ideologisk overbevisning. Al-Qadhafis primære drivkraft er sin egen politiske og fysiske overlevelse, så dersom han hadde oppfatta at han ville ha mer å tjene på å gå i kompaniskap med antivestlige krefter i regionen, er det liten grunn til å tro at han ville ha nølt.

derfor svært sannsynlig at et framtidig Libya ville lagt seg på en mer, ikke en mindre, vestkritisk politisk linje enn dagens.

Mulige effekter av intervensjon

Ved raskt å indikere vilje til å gi opprørerne militær støtte, har de vestlige intervensjonsmaktene styrket de kreftene innad i opprørsledelsen som har de næreste forbindelsene til Vesten i utgangspunktet. Slik situasjonen ser ut nå, mangler opprørerne imidlertid tilstrekkelig brei folkelig oppslutning i andre deler av landet enn på den østlige halvøya Kyrenaika. Spesielt påfallende er det at størstedelen av hæren synes å forbli lojale mot al-Qadhafi. Dette

Uansett om den provisoriske Benghazi-regjeringa ender med å få kontroll over hele Libya, eller bare den oljerikeste østlige delen, vil den være sårbar fra to hold. Ved en deling vil det vestlige Libya være langt mer folkerikt og vil stå sterkere militært ved en eventuell gjenoppblussing av stridighetene. Ved en seier er det sannsynlig at Qadhafilojalister med base i hans egen og allierte stammer vil organisere motstandsceller mot det de vil anse som en Quislingregjering, etter modell av hvordan Saddamlojalister organiserte motstandskamp de første årene etter Irak-invasjonen.

For det andre er det ikke usannsynlig at det vil bryte ut intern strid mellom de gruppene som per i dag står sammen mot Qadhafiregimet. Spesielt de Al-Qaida-affilierte elementene blant opprørerne vil raskt komme til å vende våpnene sine mot den relativt sekulære og vestligorienterte Benghazi-regjeringa. Og de vil raskt kunne få mer suksess mot en slik relativt svak regjering enn de har hatt mot Qadhafiregimet. Dette er trolig også noe av den taktiske begrunnelsen for at Al-Qaidaelementer nå slåss side om side med CIA-støtta vestorienterte opposisjonelle mot al-Qadhafi.

I alle tilfeller vil den provisoriske regjeringa stå så svakt at den med stor sannsynlighet vil søke om støtte fra en NATO-leda "stabiliseringsstyrke", etter modell av ISAF i Afghanistan. Når Libyas "legitime regjering" ber om slik støtte, er det ikke formelt å regne som okkupasjon, selv om det for alle praktiske formål likevel vil fungere slik.

Flate og ganske folketomme Libya er lettere å holde kontroll over med avanserte moderne vestlige våpen enn folketette jordbrukslandsbyer i Mesopotamia eller fjellrike distrikter i Afghanistan. Det er derfor sannsynlig at et provestlig regime i Libya vil kunne stabiliseres ved hjelp av en mer begrensa militærstyrke.

Dermed har Vesten oppnådd å få en strategisk viktig militærbase i Nord-Afrika og samtidig sikra seg et regime som er sikkerhetspolitisk avhengig av Vesten, og som dermed ikke vil spille på lag med nye demokratiske og potensielt vestenkritiske regjeringer i Egypt og Tunisia. Dermed vil man også ha langt bedre mulighet til å holde kontroll med utviklinga i disse landene og den arabiske verden for øvrig, enn det så ut til etter at Mubarakregimet falt.

Artikkelen, skrevet 8. april 2011, er forkorta av redaksjonen.

Opprørere avanserer militært med stridsvogn utenfor Abidiyah 2. mars. Foto: Flickr Creative Commons / B.R.Q

Når det gjelder den libyske opposisjonen er den i liten grad organisert og dermed generelt ganske uoversiktlig. En del av opposisjonen, særlig den som i stor grad har oppholdt seg i eksil i Europa, er knytta til det tidligere kongehuset som al-Qadhafi styrta i 1969. Andre deler har en islamistisk orientering, hvorav noen har forbindelser til Al-Qaida mens andre har forbindelser til Det muslimske Brorskapet. Den tredje og tilsynelatende dominerende delen av opprøret i dagens opprørsledelse, er krefter som har vært knytta til Qadhafiregimet men som har røket uklar med Qadhafi av personlige årsaker, eller som krysset over til opposisjonen av opportunistiske årsaker.

Trolig er det de delene av opposisjonen som har en islamistisk orientering som står sterkest i befolkninga. Dersom Qadhafiregimet hadde falt som følge av opprøret, uten vestlig innblanding, er det

gjør opprørerne enda mer avhengige av vestlig støtte framover.

Per i dag er det to scenarier som kan framstå som sannsynlige: Det første er at NATO intensiverer støtten til opprørerne gjennom økt bombing og økt etterretningssamarbeid på bakken slik at opprørsgruppene til slutt kan marsjere inn i Tripoli som seierherrer.

Det andre er at det inngås en våpenhvile hvor opprørerne beholder kontroll over den østlige delen, mens Qadhafiregimet beholder kontrollen i den vestlige av Libya. Flere land vil da komme til å følge Frankrikes eksempel og anerkjenne den provisoriske regjeringa i Benghazi som Libyas legitime regjering. Qadhafiregimet i vest vil bli holdt nede med sanksjoner, mens Benghazi-regimet vil få igang igjen oljeproduksjonen.

Dramatisk utvikling i EU

av Asbjørn Wahl

EU, som på mange måter har vært et felles prosjekt på tvers av de tradisjonelle politiske skillelinjene i EU-landene, er i ferd med å slå alvorlige sprekker. Europakten, som ble vedtatt på EU-toppmøtet i slutten av mars, møtes av skarp kritikk fra de fleste sosialdemokratiske og sosialistiske partiene. Fra en så godt som samlet europeisk fagbevegelse er reaksjonene enda sterkere. For første gang i historia oppfordrer Euro-LO EU-parlamentet til å avvise en traktatendring. Høyre-venstredimensjonen er med andre ord i ferd med å slå sterkere gjennom innad i EU-prosjektet. Det bør vi se på som en positiv utvikling.

EU har vært gjennom mange kriser og konflikter. Oftest har de vært utløst av ulike nasjonale interesser. Den konflikten som nå bygger seg opp, går tvers igjennom medlemslandene. Det er den sosiale konflikten som er i ferd med å overta hovedrollen i EU. Og det er sterke ord som brukes. Den ellers så moderate og forsiktige generalsekretæren i Euro-LO, John Monks, har eksempelvis karakterisert Europakten (tidligere kjent som konkurranseevnepakten) på denne måten: "Dette er ikke en pakt for konkurranseevnen. Det er en pervers pakt for lavere levestandard, større forskjeller og dårligere arbeidsforhold."

I en uttalelse fra de europeiske sosialdemokratiske partiene (Party of European Socialists – PES) heter det blant annet at "selve de prinsipper som EU er dannet på, er i spill: Solidaritet og felles skjebne. Europeiske konservative er ute etter å ofre disse prinsippene ved å sette stater og innbyggere opp mot hverandre." En slik språkbruk har vi ikke tidligere hørt i den interne debatten i EU.

Riktignok er det motstridende signaler fra ulike deler av sosialdemokratene i Europa. I de mest kriserammete landene, der de sitter i regjering, står de faktisk i spissen for angrepene mot fagbevegelsen og velferdsstaten (som i Hellas, Portugal og Spania), og noen av disse partiene holdt seg klokkelig borte fra den konferansen i Aten som vedtok ovennevnte uttalelse. Likevel er det klare tegn på at en ny utvikling er i gang. Det er den skjerpede interessekampen vi har sett i kjølvannet

"Det er liten tvil om at høyrekreftene og finanskapitalen, og ikke så rent få sosialdemokrater, har utnyttet finans- og gjeldskrisa til ytterligere angrep på offentlig sektor, på fagbevegelsen og de sosiale utgiftene i EU."

av finanskrisa og den etterfølgende gjeldskrisa som nå bidrar til å skape den nye splittelsen innad i EU. Fagbevegelsens begynnende kamp mot denne politikken, blant annet gjennom en rekke generalstreiker og massive demonstrasjoner, nylig representert ved en halv million mennesker i tog gjennom Londons gater, presser nå fram en polarisering også på det politiske plan.

Det er liten tvil om at høyrekreftene og finanskapitalen, og ikke så rent få sosialdemokrater, har utnyttet finans- og gjeldskrisa til ytterligere angrep på offentlig sektor, på fagbevegelsen og de sosiale utgiftene i EU. Det har vi fått klare eksempler på fra Hellas, Irland og andre av de kriserammede landene. De nye vedtakene fra EU forsterker denne utviklingen. Både den såkalte Europakten (offisielt kalt Euro Plus Pact) og en rekke andre lovforslag som for tida er til behandling, innebærer at EU får en langt mer sentral rolle i ut-

forming av den økonomiske politikken i medlemslandene. Det skjer med andre ord en ytterligere avdemokratisering gjennom at makt overføres fra nasjonale folkevalgte organer til EU-kommisjonen og Rådet.

I tillegg til Europakten har Kommisjonen foreslått en pakke av lover for å styrke EUs styring av den økonomiske politikken. Denne blir populært kalt for "the sixpack", ettersom pakken inneholder seks ulike lovforslag for å 'motarbeide makroøkonomisk ubalanse', som det heter. Hovedhensikten med alle disse forslagene og vedtakene er nettopp at EU-kommisjonen og Rådet skal kunne gripe inn overfor medlemslandene – på områder som tidligere har vært sett på som nasjonale anliggender. Slik vil nå både medlemslandenes statsbudsjetter og de sosiale utgiftene komme under sterkere press fra EU. Det

samme gjelder arbeidsmarked, lønnsnivå og de måter lønnsdannelsen foregår på. Typisk er det også at de indikatorene medlemslandenes økonomiske politikk skal måles etter, først skal utformes endelig etter at de prinsipielle beslutningene er fattet.

Europakten gjelder for de 17 medlemslandene som har tatt i bruk Euroen, samt de landene utenfor Euro-området som frivillig slutter seg til. Det gjorde umiddelbart 6 land, blant dem Danmark (men ikke Sverige eller Storbritannia). Følgende er de mest sentrale områdene i Europakten:

- Lønnsutviklingen skal holdes på linje med produktiviteten. Det vil si at det er arbeidstakerne som skal betale for finans- og gjeldskrisa.
- Spesielt skal lønnsnivået i offentlig sektor fremme konkurranseevnen. Signalverdien til privat sektor blir understreket. Det vil i

klartekst si lavere lønn til offentlig ansatte.

- Det oppfordres til mer desentralisert lønnsfastsettelse. Det vil si et angrep på den frie forhandlingsretten, en svekking av de nasjonale fagorganisasjonene og større lønnsforskjeller.

- Flexicurity skal fremmes. Det vil erfaringsvis si en svekking av lov- og avtaleverket i arbeidslivet. Nå bryr de seg ikke lenger engang om å påstå at den økende fleksibiliteten skal oppveies av større sosial sikkerhet. Snarere tvert i mot, nå sies det klart at også den sosiale sikkerheten skal svekkes (det skal lønne seg å jobbe, må vite).

- Skatt på arbeidsinntekt skal reduseres til fordel for høyere indirekte skatter (moms og avgifter). Det vil si en mindre progressiv beskatning – altså en ytterligere omfordeling nedenfra og opp.

- Pensjonsalderen må økes i takt med økt levealder, og mulighetene til tidligpensjonering (à la AFP) skal begrenses. Det vil si angrep i tråd med den norske pensjonsreformen.

- Såkalte beskyttede sektorer skal åpnes ytterligere. Det vil si mer privatisering.

“Tiltakene vil bety ytterligere avdemokratisering, samt angrep på fagbevegelsen og den frie forhandlingsretten som vi knapt har sett maken til siden fascismen ble nedkjempet i Europa. Får dette utvikle seg videre, er det tid for å si et endelig farvel til den europeiske sosiale modellen.”

- Maastricht-kriteriene skal integreres i nasjonal lovgivning. Det vil si at kravene om at underskudd på statsbudsjettet må

holdes under 3 prosent og statsgjelden under 60 prosent av brutto nasjonalprodukt, må håndheves strengere. Det skal med andre ord bli vanskeligere å drive motkonjunkturpolitikk gjennom å stimulere aktivitet og styrke sysselsettingen i nedgangstider.

Ikke bare kravene, men også kontrollmekanismene skal skjerpes. Slik vil EU

stramme grepet om medlemslandenes økonomiske politikk. Etter de nye reglene skal alle regjeringene, i begynnelsen av

hvert år, levere inn sine forslag til statsbudsjett til Kommisjonen og Rådet, som så vil gi sine retningslinjer for hva som bør gjøres. Samtidig pålegges regjeringene å rapportere om utviklingen når det gjelder lønn, skatt og pensjoner. Dette er allerede vedtatt og skal altså skje før landenes egne nasjonalforsamlinger har fått budsjettene til behandling.

Det er med andre ord en helt dramatisk utvikling som nå skjer i EU. Tiltakene vil bety ytterligere avdemokratisering, samt angrep på fagbevegelsen og den frie forhandlingsretten som vi knapt har sett maken til siden fascismen ble nedkjempet i Europa. Får dette utvikle seg videre, er det tid for å si et endelig farvel til den europeiske sosiale modellen.

Europakten (eller konkurranseevne-pakten) var opprinnelig et initiativ fra de tyske og franske statslederne, Merkel og Sar-

kozy. Deres opprinnelige forslag er svekket noe. Målene står imidlertid i all hovedsak fast, mens virkemidlene for å nå disse målene nå kan velges fritt av det enkelte medlemsland. Eller for å si det med en dansk faglig tillitsvalgt: "Det er vedtatt at vi skal henges, men vi kan selv velge hvilket tau som skal brukes."

Hva som ikke står i pakten, sier også ganske mye om den politiske innretningen. Det er ikke med noen ting om å bekjempe de økende sosiale og økonomiske forskjellene i EU, eller den økende fattigdommen. Det sies ikke noe om å stanse den sterke veksten i antallet 'arbeidende fattige' i Europa, eller det store antall midlertidige eller utrygge arbeidsplasser. Det er kapitalens Europa som tar nok et stort steg framover.

Den europeiske arbeidsgiverforeningen Business Europe og European Roundtable of Industrialists (ERT) jubler da også

over forslagene. Ordlyden i avtalene er på flere områder helt i samsvar med krav registert nettopp av de nevnte organisasjonene. ERT sier eksempelvis i en pressemelding at: "Dagens Pakt inneholder mange elementer som vil bringe virkeliggjørelsen av ERTs 'Visjon for et konkurransedyktig Europa i 2025' nærmere."

Fagbevegelsen i Europa raser imidlertid mot forslagene og vedtakene. Visegen-eralsekretæren i de offentlige ansattes europeiske organisasjon (EPSU), Willem Goudriaan, fastslår at Europakten representerer "en innblanding i partenes frie forhandlingsrett som man aldri tidligere har sett i EU". Når Euro-LO, som hele tiden har vært svært EU-vennlig, nå for første gang i EUs historie oppfordrer EU-parlamentet til å avvise de foreslåtte traktatendringer, så betyr det at en ny situasjon har oppstått. Det kan representere begynnelsen på en utvikling der EUs le-

gitimitet virkelig blitt satt på prøve blant Europas arbeidstakere.

I Euro-LOs protestbrev til EUs stats- og regjeringssjefer skrev de aller fleste av EU-landenes fagorganisasjoner under. Noen mangler imidlertid, og det har vakt oppsikt i store deler av Europas fagbevegelse at dansk LO ikke er å finne blant underskriverne. Etter å ha vaklet ei stund har de nå falt ned på å akseptere Europakten. I ren business unionism-stil har Dansk Metall gått enda et skritt videre ved å avgi en felles uttalelse med sin arbeidsgiverforening, der de hilser pakten velkommen og gir den sin fulle støtte. Like oppsiktsvekkende er det at så vel sosialdemokratene som SF i Danmark gir den sin støtte, basert på luftige og relativt innholdsløse løfter fra den danske høyre regjeringen om at 'den danske forhandlingsmodellen ikke skal svekkes' (som om Viking-, Laval-, Ruffert- og Luxemburg-sakene ikke eksisterer). Det skal i rettferdighetens navn sies at det store fagforbundet i offentlig sektor i Danmark, FOA, avviser pakten.

Som nevnt har også de europeiske sosialdemokratene (PES) sterkt kritisert pakten. Den vil bety svakere velferdsstater, lavere lønninger og sosiale stønader over hele Europa, het det i deres uttalelse. PES gikk heller inn for en "europeisk pakt for sysselsetting og sosialt framskritt", med omfattende investeringer i industrien og felles sosiale minimumsstandarder. Penger til dette skulle blant annet skaffes til veie gjennom en skatt på finanstransaksjoner, het det. Spørsmålet er om de ikke allerede har støttet så mye av institusjonaliseringa av markedsliberalismen i EU (ikke minst gjennom Lisboa-traktaten) at det blir vanskelig å stanse den galskapen som nå foregår.

På denne bakgrunnen er det å håpe at Frank Hoffer, seniorforsker ved Den internasjonale arbeidsorganisasjonen ILO, og en sterk tilhenger av europeisk integrasjon, får rett når han sier det slik: "Hvis ikke folkelig motstand klarer å tvinge de europeiske regjeringene og EU til å endre politikk, er det vanskelig å se hvordan euroen og i siste instans den europeiske integrasjonen kan overleve." (Global Labour Column, 7.3.2011.) Vi går alvorlige og spennende tider i møte.

av Karen R. Storaker, fysioterapeut
for barn og unge

Det er et sørgelig faktum at antall unge uføre i Norge øker fra år til år. Det er nå ca ti tusen personer under 30 år som er uføretrygdet med pensjon kalt "Ung ufør". NAV's regler er at Ung ufør er den som er født ufør eller er blitt minst 50 % ufør før fylte 26 år. Man må ha en alvorlig og klart dokumentert sykdom eller funksjonsnedsettelse.

Hvordan får disse menneskene det i et samfunn som er så materialistisk preget som vårt? Skal man framstå som vellykket, betyr det mye å ha ting, kjøpe ting og bruke penger på ikke-nødvendigheter. Styling er også viktig. Klær, hårfrisyrer og livsstil skal helst gi uttrykk for at man ser flott ut og er ettertraktet som partner og venn. Mange unge tar opp store lån for å få seg egen bolig eller bil. Men én som er blitt Ung ufør og ikke har hatt inntektsgivende arbeid tidligere, får en trygdeytelse på 184.500 kr i året å leve av. Det sier seg selv at en ungdom med denne inntekten ikke stiller i samme klasse som de andre, de som har jobb.

I debatter og diskusjoner kan det virke som om folk tror at ungdom ønsker seg uføretrygd fordi de ikke vil arbeide. Heldigvis er det ikke mange som hevder dette seriøst. Fremskrittspartiet uttrykte seg ganske krast i et forslag om at ingen under 40 år skulle tilbys uførepensjon med mindre det var helt klart at de aldri vil kunne delta i arbeidslivet. Denne uttalelsen frembrakte sterke reaksjoner og resulterte i et møte mellom Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO) og representanter for FrP. Det kom da fram at begge parter ønsket et inkluderende arbeidsliv og økt kompetanse i NAV for å ivareta brukere med sammensatte

behov. "Vi er ikke uenige om målet, men avviker noe i form og bruk av virkemidler," sa generalsekretæren i FFO, Liv Arnum, etter møtet.

Så kan man spørre seg om det kan være et virkemiddel å redusere uføretrygden for å tvinge folk til å jobbe. Her er svaret absolutt nei, i alle fall for unge mennesker. Trygdesatsen er så lav at ingen som har mulighet til å velge mellom arbeid

"Så kan man spørre seg om det kan være et virkemiddel å redusere uføretrygden for å tvinge folk til å jobbe. Her er svaret absolutt nei, i alle fall for unge mennesker. Trygdesatsen er så lav at ingen som har mulighet til å velge mellom arbeid og trygdeytelsen Ung ufør, vil velge det siste"

og trygdeytelsen Ung ufør, vil velge det siste (jmf Statistisk Sentralbyrås rapport fra 2009: Unge uføres levekår, av Jan-Petter Sæther). Dessverre er det mange som ikke har denne muligheten. Noen har en klart nedsatt eller manglende funks-

jonsevne/arbeidsevne og får automatisk innvilget trygdepensjon. Andre, helst de med uklare diagnoser innen psykiatrien, må gjennom mange utredninger og mange tiltak før de oppnår å bli Ung ufør.

Hvem er så disse unge menneskene? Hva er det som feiler dem og hvorfor blir de ikke friske av behandlingen som helse-

Norge tilbyr? Problemene kan begynne alt i barneskolen med uro, lese- og skrivevansker, konsentrasjonsvansker, problemadferd, mobbing eller stor sjenanse. Til tross for oppfølging er det noen som ikke mestrer skolen eller det sosiale livet. En studie fra 2006 viser at mentale lidelser er en svært viktig årsak til uføretrygd, også som tilleggsfaktor til somatiske diagnoser. Og vi ser jo at barn og ungdom i stadig økende grad får diagnoser, det eksploderer med antall nye navn som autisme, Asperger, AD/HD, ADD, Tourette syndrom og bipolar lidelse. I tillegg er det en epidemi med overvekt, fedme og diabetes. Og rus. Mange av disse barna vil klare seg fint videre i livet. Men en del faller utenfor til tross for medisiner, samtaler med fagfolk, skoletiltak med mer. En tredjedel av elevene i videregående skole dropper ut og tar ikke eksamen. De står der uten

UNG OG UFØR

I DAGENS NORGE

utdanning. Og hva da? Den unge blir undersøkt, utredet og snakket med. Han (et flertall er gutter) må delta i mange møter med behandlingsapparatet, noe som for de fleste oppleves nedverdiggende. Det kommer ikke alltid så mye konkret ut av møtene, det kan bli foreslått nye utredninger og undersøkelser, med ventelister opp til et halvt år. Så går da den syke der og venter, eller retttere sagt: sitter og venter. Dagsprogrammet kan ofte bli sofaen, tv-en og røyken og en tur på bensinstasjonen for å kjøpe cola. Slik kan årene gå. Legen foreskriver medisin, og mer medisin dersom den første ikke virker. Og pasienten blir sykere og mer sløv. Tiltak settes inn. Ungdommen skal lære å lage mat for å klare å stelle seg selv. En miljøterapeut kommer kanskje hjem til ham og de åpner en pose tomatsuppe sammen og lager et måltid. Pasienten skal også delta i arbeidstiltak, men det er vanskelig å finne noe som passer. Enten virker det meningsløst eller pasienten mestrer det ikke og får en ekstra psykisk nedtur. Til slutt gir alle opp, både den unge pasienten og de som ikke klarer å hjelpe ham. Så blir det uføretrygd og alle kan slappe av. Dette er en klart ond sirkel. Mot slutten vil jeg beskrive et samfunnsmessig alternativ.

Eksempler fra virkeligheten

Jeg skal fortelle om noen kasus, men-nesker jeg har møtt.

A. Mann 25 år. Traumatisk barndom med skilte foreldre og oppvekst litt hos hver. Far var voldelig og alkoholisert. Begge foreldre uføretrygdet, mor pga fibromyalgi, far pga ryggsmerte. A hadde lese- og skrivevansker, byttet ofte skole, ble mobbet. Følte seg "lavere enn de lave". Begynte med dop i 9. klasse, gikk yrkesfaglig linje i videregående, men klarte ikke eksamen. Fikk ryggsmerte og sosiale problemer. Rehabilitering med møter, arbeidsopplæring, fysioterapi med mer. Ingenting fungerte eller hjalp. Har nå sluttet med narkotiske stoffer, men bruker svært mye medisin, smertestillende og angstdempende i tillegg til sovemedisin. A bor nå i en rimelig, liten leilighet i morens hus. Fra NAV får han AAP, arbeidsavklaringspenger, som utgjør ca 5300 kr utbetalt hver 14. dag. Han har noen tiltak, går av og til på psykiatrisk omsorgsenter, går til fysikalsk behandling annenhver uke, en sjelden gang har han samtaler med psykiatrisk sykepleier. Skulle egentlig ha vært søkt inn til spesialisthelsetjenesten og til avdeling for posttraumatisk stressyndrom, men legen har glemt det bort i

ett år. A sier han har det greit, til tross for mye ryggplager. Han går ikke på kino eller kafé og klarer ikke å følge opp anbefaling fra fysioterapeuten om å gå i svømmehall eller treningsstudio. Det er for dyrt. Han farger håret sjøl og koser seg med å se film hjemme. Når det blir mange regninger, må han leve en ukes tid på nudler og brød, men så kommer det ny utbetaling fra trygda igjen. Ønskemål for A er komme over på Ung ufør slik at han får en stabil inntekt og mulighet for et lite lån til egen bolig.

Kasus B. Jente 27 år. Traumatisk barndom, fosterhjem fra 8 år. Lettere psykisk utviklingshemmet. Gikk rett over i uføretrygd som voksen. Er nå hjemmeværende med ufør samboer. Sitter mye og ser på fjernsyn. Har utviklet fedme og diabetes 2.

Kasus C. Gutt fra velfungerende hjem. Fikk mye støtte hjemme da han ble innadvent og utviklet angst i tenårene. Samtaler med PPT, psykolog med mer, uten effekt. Ble medisinerert med stadig økende doser. Innlagt en periode på psykiatrisk sykehus, ble tvangsmedisinert og lærte å røyke. Klarte å ta noen fag på høyskole med gode karakterer. C ble mer og mer tung, deprimeret og sløv. Hjelpeapparatet foreslo jobb i stedet for studier, og dette virket fristende. C sluttet på høyskolen like før eksamen i tro på at jobben sto klar. Men han måtte vente et halvt år før det var noe arbeid til ham. I denne tida ble det holdt tre møter med støtteapparatet, og de resterende 177 dagene var han overlatt til seg selv og sine stadig mer fortvilte foreldre. Arbeid med

“Jeg ønsker meg et annerledes nivået er lavere og menneskene likk av stillhet og ro i løpet av dagen. Det er bruk for alle, også for de som

bistand opplevdes forferdelig, det passet ikke til hans psykiske helse, det ble en ny erfaring i å være utenfor og annerledes. Etter flere år uten framgang gikk det lett å få uføretrygd. Da var C stort sett overlatt til seg selv og sin dype depresjon. I perioder med suicidal tanker måtte foreldrene passe ham. Etter 15 år søkte fastlegen ham inn til ny vurdering på Voksen Rehabilitering. Resultatet ble ny diagnose og en uttalelse om at han hadde vært feilmedisinert i 15 år. Dette har foreløpig ført til sorg, sinne og bitterhet overfor et dårlig psykiatrisk helsetilbud.

Så til et positivt eksempel, nemlig D, som har kommet seg ut av uføretrygd og over i fast arbeid. Dette er en mann, nå 42 år, som fra barndom og ungdom hadde det vanskelig både hjemme og på skolen. 16 år gammel dro han til sjøs. Utviklet angst og depresjon og begynte å drikke. Klarte å jobbe i flere år før han kollapset. Fikk raskt uføretrygd fordi han var veldig dårlig. Innlagt psykiatrisk sykehus, ble sterkt medisinert og følte seg enda sykere. De ville sende ham hjem, han ba om å slippe og sa at han da kunne han komme til å ta livet sitt. Ble likevel sendt hjem med 60 sovetabletter. Innlagt for pumping på somatisk sykehus to dager senere. Men så snur forløpet. D får et godt støtteapparat bestående av fastlege, psykiatrisk sykepleier og NAV. Han får en katt som er tilstede i hjemmet og er glad i ham. Han begynner å spasere for å slanke seg, og han ønsker å komme tilbake i jobb. Det er for ensomt å sitte hjemme alene. D var heldig, han fikk oppbakking av helseapparatet, men også andre fagpersoner kom inn for å utrede arbeidsevnen hans. “Det”, sier han, “var veldig viktig, for de stilte krav. Jeg ble så sint etter disse møtene at jeg ikke ville snakke med dem på en uke, men så besnnet jeg meg og forsto at de hadde rett. Jeg måtte gjøre noe sjøl”. Og D har virkelig stått på. Han søkte mange jobber. Det var vanskelig å få noe, fordi arbeidsgiverne visste han hadde vært psykisk syk. Men han hadde tross alt vært i arbeidslivet tidligere,

og nettopp det er en stor fordel for dem som ønsker å gå ut av uføretilværelsen.

Her er oppsummeringen fra D: “Livet handler om hvordan en blir ivaretatt som barn. Uføretrygd går ofte i arv. Uføretrygd er med på å holde folk nede. Folk må få hjelp til å klare seg. Man blir oppfattet på en annen måte i samfunnet når man går på trygd. Det verste hjelpeapparatet kan gjøre, er å jatte med. Vi som er psykisk syke, må også stilles krav til og settes grenser for. Medisineringen innen psykiatrien er forferdelig. Det er jo det enkleste å dope ned folk, for da er de til minst mulig bryderi. Men i stedet for medisin kan folk få en hund eller en katt. Og gå tur. For meg har det vært beintøft, men jeg har vært heldig med støtteapparatet. Jeg går mye, i løpet av de siste årene har jeg gått over hundre mil. Er blitt slank og frisk. Livskvaliteten er i dag ti ganger bedre nå som jeg har arbeid.”

“For unge som er i ferd med å bli uføre av psykiske årsaker, er det helt nødvendig at det blir satt inn menneskelige ressurser i stedet for, evt i tillegg til, medikamenter. Den som er syk, må ikke slippes, men både støttes og stilles krav til for å få et verdig liv, enten det er i eller utenfor arbeidslivet.”

Tiltak og løsninger

For unge som er i ferd med å bli uføre av psykiske årsaker, er det helt nødvendig at det blir satt inn menneskelige ressurser i stedet for, evt i tillegg til, medikamenter. Den som er syk, må ikke slippes, men både støttes og stilles krav til for å få et verdig liv, enten det er i eller utenfor arbeidslivet. Tanken på at det er viktig og godt å bidra til samfunnet med det man har av arbeidsevner, må oppvurderes. Ei ung innvandrerjente overrasket meg ved å si at hun absolutt vil jobbe fordi det er så flott å være med å betale skatt. “Da jeg kom til Norge som flyktning, fikk jeg mat og hus. Det er jeg takknemlig for og vil arbeide og betale skatt slik at andre også

skal få mulighet til hjelp. Skattepengene brukes jo for at alle skal kunne gå gratis på skole, gjør de ikke det?” Det er flott å bidra, og det er viktig å finne passende, tilrettelagt arbeid der en som er helt eller delvis ufør, kan være til nytte, utvikle seg og ha meningsfylte dager. Kravene til effektivitet er ofte høye, noe som kan presse enkelte ut av arbeidslivet. Det gjelder ikke bare i privat, men også offentlig sektor, dessverre.

For ungdom som har hatt kreft, finnes det i dag gode tilbud med opphold på rehabiliteringssentre. Men dessverre er ikke dette godt nok kjent, og mange av disse pasientene blir gående uten kvalifisert oppfølging og klarer derfor ikke å komme i full jobb igjen. Her må kommunikasjonen mellom de forskjellige instansene av helsevesenet bedres.

De som går over i trygdetilværelse som Unge uføre, trenger fortsatt støtte for livet sitt. Støttekontakter kan settes inn. Fast oppfølging av tverrfaglige ressurser må ikke opphøre. Pensjonsytelsen må økes. Det er nødvendig for at denne gruppen etterhvert skal kunne delta likeverdig i samfunnet.

Men hva er det så som kan bidra til å stanse tendensen til at ungdommer blir uføretrygdet? Er det noen muligheter for å forebygge

denne negative utviklingen? Jeg ønsker meg et annerledes samfunn, et samfunn der stressnivået er lavere og menneskene har mulighet til å oppleve øyeblikk av stillhet og ro i løpet av dagen. Der det er en plass for alle, det er bruk for alle, også for de som er, eller føler seg, litt annerledes.

Vi vet nå at mat og drikke kan gjøre oss syke. Raske karbohydrater som fint mel og sukker gjør oss fete og sukkersyke. Melk og mel kan føre til konsentrasjons- og adferdsvansker, gluten til cøliaki og depresjon, og kunstige farger og aromastoffer kan gi uro og allergi. Dagens normale norske kosthold er i seg selv kreftfremkallende, vi spiser for lite grønt og får i oss for mye salt og miljøgifter. For mange av oss

s samfunn, et samfunn der stress-
e har mulighet til å oppleve øyeb-
dagen. Der det er en plass for alle,
om er, eller føler seg, litt annerledes.”

har denne kunnskapen kommet som et sjokk, og vi må leve med det våre tidligere matvaner har påført oss selv og våre barn av skader og problemer. Men jeg brenner for at den yngre generasjonen skal slippe å spise seg syke. Da må det ikke bare opplysning til. Næringsmiddelindustrien og matvarehandelen må styres i langt sterkere grad enn nå. For dette er ikke enkeltmenneskets ansvar alene. Samfunnet bør ta overordnet forebyggende helseansvar. Jeg ønsker meg et mindre liberalistisk samfunn. Jeg vil gjerne at staten innfører en sukkerlov. All sukkerreklame skal forbys og alt snot bort fra synlige butikkhyller. Sukkerprisen bør tidobles. Kunstige tilsetningsstoffer skal bort fra mat og drikke. Grønnsaker og frukt skal være veldig billig. Loff må prises opp, sunnere brødtyper prises ned. Der-som slike tiltak innføres, vil folkehelsen bedres betraktelig og antall syke gå ned. For ytterligere å styrke folkehelsen kan skolene innføre felles matlaging i første time. Mat skal lages av ekte råvarer, ikke av tørrstoff fra poser der smaken er et kjemisk E-nummer, næringsinnholdet lavt og saltinnholdet alt for høyt.

Fra tidenes morgen er menneskehjernen konstruert slik at de forskjellige delene må samhandle. Når urmannen skulle skaffe familien mat, måtte han først planlegge og så drive jakt med fysisk anstrengelse. Følelsene ble satt i kok ved spenningen ved jakten og til slutt seiersstoltheten ved å bringe byttet hjem. Hjerne, hender, føtter og følelser i aktivitet, dette samspillet gav og gir fortsatt mening og harmoni. Men i vår tid er det ofte lite sammenheng mellom håndens arbeid og konkrete resultater. Mat som barn, unge eller voksne har vært med å dyrke eller sanke sjøl, smaker bedre enn den som blir servert fiks ferdig. Jeg vil slå et slag for at så mange som mulig kan begynne å dyrke noe mat sjøl. Kommunene bør legge til rette for koloni- og skolehager der barn kan følge utviklingen fra frø til mat. Og samfunnet kan stimulere til nyttevekstproduksjon i krukke og verandakasser så vel som i bakgårder i

byen og på de mange ubrukte jordene i vårt land. Jordvernet må prioriteres. Ikke noe jordbruksareal må ødelegges til fordel for utbygging.

Vi mennesker er glade for alt som er

“Den yngre generasjonen skal slippe å spise segsyke. Da må det ikke bare opplysning til. Næringsmiddelindustrien og matvarehandelen må styres i langt sterkere grad enn nå. For dette er ikke enkeltmenneskets ansvar alene. Samfunnet bør ta overordnet forebyggende helseansvar.”

lettvint og sparer oss for arbeid, men lettheten vil nødvendigvis også frata oss

noe. Foreldrene fratar altfor ofte sine barn muligheten til fysisk aktivitet ved at de frakter dem med bil over strekninger der de har mulighet for å gå. Dette er faktisk ett moment som påpekes i helsevesenets nye tiltak for fete barn. Det å gå, gjerne sammen med foreldrene, er en sykdomsforebyggende handling. Helhetstenkning bør i det hele tatt oppvurderes i helsevesen og den offentlige forvaltning.

Heldigvis kommer det nå nye føringer fra Helsedirektoratet med større vektlegging på forebyggende helsetiltak. Statens Ernæringsråd fremmer forslag om at folk bør spise mer grønnsaker og frukt og anbefaler økt fysisk aktivitet. Men det er mye opp til enkeltmennesket å legge om livsstilen. Og det er ikke lett å gå motstrøms med mindre man har kunnskap, overskudd og god selvtillit.

Jeg kunne selvsagt nevnt andre samfunnsmessige endringsbehov: Mange barns altfor lange dager i barnehagen. Videregående skole med altfor stor vekt på teori. Fritid med dataspill og enda mer stillesitting. Ungdomstidas altfor store alkoholkonsum. Det urbane livets tomme idealer. Og mobbing på forskjellige arenaer.

Inntil samfunnet blir endret, kan vi alle gjøre vårt: Bruke beina, sette poteter, puste dypt og spise grønnsaker. Gi økt plass for samvær og samhandling mellom mennesker utover det som er jobbrelatert. Dette vil garantert gi en mer meningsfylt tilværelse for både arbeidsføre og uføre mennesker.

Hans I. Klevens 3-bindsværk om: **Sammenbruddet i den kommunistiske bevegelse**

Alle bind av **Hva og Hvorfor?** er nå ferdige.

Bind 1: Den kommunistiske bevegelsens utvikling fra 1917 fram til de første oppgjør med Stalinismen i 1956.

Bind 2: Fra stagnasjon til perestrojka - grundig om den kommunistiske bevegelsens opp- og nedture under den kalde krigen.

Bind 3: Fra perestrojka til oppløsning - unikt kildemateriale om den kommunistiske bevegelsens siste år før sammenbruddet.

Enkeltpok 385 kr
- to bind 640 kr
- tre bind 960 kr

Bestill via
www.marxistforlag.no
eller hos
Tronsmo - tlf. 22 99 03 99
email: post@tronsmo.no

**marxist
forlag**

Norge ut

av Knut Vidar Paulsen

Den rød/grønne regjeringen er ansvarlig for 15 prosent av bombetoktene i Libya. Pressen er taus om antallet drepte sivile libyere på tross av at Norge har ratifisert artikkel 48 i 1. tilleggsprotokoll til Genèvekonvensjonene som slår fast kravet om beskyttelse av sivile i krig. Seks av NATOs 28 medlemsland deltar i bombingene. «Qatar er halvhjertet med, men bomber meg bekjent ikke», uttalte seniorforsker i NUPI Sverre Lodgaard til Klassekampen 27. mai. Aftenposten fakta den 27. mai melder at 2360 NATO-bombeangrep i Libya de siste seks ukene har ført til at: 98 tanks, 40 kommandosentraller, 134 kjøretøyer og 286 lagre er ødelagt.

I et AWACS-fly over Middelhavet sitter franske offiserer og plukker ut mål i Libya. Timer senere er norske kampfly på vei for å bombe. Slik har det nå holdt på i over to måneder. I følge Aftenposten 27. mai åpnet utenriksminister Jonas Gahr Støre «for at bombingene kan stoppe og forhandlinger innledes før Gaddafi er fjernet». Men i Klassekampen 1. juni slår en sliten utenriksminister retrett. Støre avviser våpenhvile fordi Gaddafi-regimet rakner. Det er imidlertid saken uvedkommende. Resolusjon 1973 åpnet ikke for bombing av Libya og bombingene er ikke en folkerettslig hjemlet aksjon, men en ulovlig krig i strid med FNs egen traktat.

«I dag kan vi konstatere at Forsvaret er i kvalitetsmessig verdensklasse», skrev forsvarsminister Grete Faremo AP) i Aftenposten 30. mai, mens norsk bombing kan ha tatt livet av mange sivile libyere i et illegalt forsøk på å ta livet av Oberst Muammar al-Gaddafi. Attentatforsøk mot statsoverhoder er forbudt i følge internasjonal lov. Dessuten fører den pågående blokade av Libya til at medisiner og andre nødvendige forsyninger ikke kommer inn i landet.

Afrikansk samarbeid mot vestlig

dominans

Bakgrunnen for bombingene i Libya har sammenheng med at Oberst Muammar al-Gaddafi og den libyske regjeringen har ført en politikk som går ut på å svekke vestens dominans, for å forhindre fortsatt utbytting av nasjoner, folk og stater i Afrika. Deler av denne politikken har den libyske regjering satt ut i livet ved:

- Innføre en felles afrikansk valuta, guldinarer
- Gå over til å selge olje og gass i guldinarer
- Lage en afrikansk føderasjon, og tilrettelegge for enklere handelsforbindelser mellom afrikanske land.

Et utviklingsprogram som for øvrig støtter opp om intensjonene i FNs Tusenårsmål. I følge FN-statistikker har Libya den høyeste levealderen og den laveste barnedødeligheten i Afrika. Landet har færre under FNs fattigdomsgrense enn Nederland. Ar-

Seks måneder før angrepet på Irak gikk Irak inn for å akseptere Euro i stedet for USD innen oljehandel. Dette var en trussel mot dollaren globale dominans som petroleums-valuta og dollarens status som reservevaluta.

beidsløsheten er over 20 prosent, men i motsetning til de aller fleste u-land har arbeidsløse krav på sosialstøtte. Skolegang og helsevesen er gratis og har vært det lenge. Ifølge UNDP er Libya på god vei til å oppfylle alle FNs utviklingsmål innen 2015. Men det var før krigen.

Samtidig er Libya et land uten ytringsfrihet og organisasjonsfrihet. Det fastslår Amnesty International i årsrapporten for 2010. De som kritiserer brudd på menneskerettigheter, risikerer lange fengselsstraffer. En som via e-post kritiserte Gaddafi i Arab Times fikk en dom på 15 års fengsel for å

ha «undergravd prestisjen til Lederen for revolusjonen».

I 1993 fikk USA andre land med på kraftige økonomiske sanksjoner mot Libya. Det slo hardt ut: Fram til 2002 sank nasjonalproduktet per innbygger fra 6600 dollar til 3600 dollar. De økonomiske sanksjonene ble avblåst i 2003. Etter råd fra Verdensbanken avvirket Libya toll og andre begrensninger på utenrikshandelen. Sosialt motiverte subsidier ble redusert og statsbedrifter privatisert. Målet er å privatisere halvparten av næringslivet innen 2020.

Etter 11. september 2001 sluttet Gaddafi opp om Washingtons «krig mot terror». Få dager etter at USA-tanks rykket inn i Bagdad i 2003, lovet Gaddafi å avstå fra produksjon av kjemiske, biologiske og kjernefysiske masseødeleggelsesvapen og åpnet landet for internasjonale inspeksjoner.

I februar 2010 ble Gaddafi valgt til leder for Den afrikanske union. I 2009 hadde Libya presidentskapet for FNs generalforsamling.

Valutapolitikken betydning

Libya har 144 tonn gull, ifølge IMF og valuta i form av fond plassert i USA. Det er gått ut melding om beslaglegging av Gaddafi og hans nærmeste families formuer. Obama-administrasjonen har også tatt beslag i 30 milliarder dollar i USA. I Washington-proklamasjonen skrives det spesifikt at all eiendom og renter tilhørende den libyske regjeringen, dets representanter, instrumenter, og kontrollerte enheter, og Libyas sentralbank beslaglegges.

Disse 30 milliardene var avsatt til bruk for å fremme Den afrikanske unionen og skal anvendes slik:

- Opprettelse av Den Afrikanske Investeringsbanken i Syrte, Libya. (Arbeidet var igangsatt)
- Etablering i 2011 av det Afrikanske Pengefond i Nigeria med 42 milliarder dollar

av Libya

- Og til den Afrikanske sentralbanken i Nigeria.

Den franske innførte valuta CFA vil kunne bli en saga blott, når disse planene blir satt ut i livet. Når de afrikanske land selv tar kontroll over sin situasjon vil IMF, Verdensbanken og WTO miste en del av sin innflytelse i Afrika.

USAs valuta er i dag verdensvaluta/reservevaluta, og finanskapitalen i USA har hatt store fordeler av dette forholdet i en situasjon USA har like mye gjeld som hele landets BNP. Når det gjelder dollarens stilling som enerådende valuta innen handel med olje og gass, ble den for øvrig første gang kraftig utfordret av Saddam Hussain. Seks måneder før angrepet på Irak gikk Irak inn for å akseptere Euro i stedet for USD innen oljehandel. Dette var en trussel mot dollaren globale dominans som petroleumsvaluta og dollarens status som reservevaluta. I dag må nesten alle land skaffe seg beholdninger av dollar for å handle olje og gass. Det har ført til at dollar seddelpressene i USA går for fullt og gjør det mulig for USA å opprettholde sitt overdimensjonerte militærindustrielle kompleks som bidrar til å militarisere den globale krisen.

USA og Saudi-Arabia inngikk i 1970 to avtaler. Den ene knyttet Saudierne til dollaren, den andre sikret kontinuerlig støtte til at olje blir priset i dollar. For Frankrike vil innføringen av guldinlar over tid redusere betydningen CFA-valutaen Frankrike har introdusert i Vest-Afrika.

Fjorten dager etter at Gaddafi den 2. mars erklærte at Libya vil kaste ut vestlige oljeselskaper fra Libya og at han vil invitere kinesiske, russiske og indiske selskaper til å produsere olje i deres sted, kom vedtaket Frankrike, England og USA fikk gjennomslag for flyforbudssone i sikkerhetsrådet. Den hjemler imidlertid ikke for NATO-bombing, men vedtaket åpnet for en flyforbudssone. Flyforbudssone ble vedtatt for å sikre våpenhvile, fredsmegling og en politisk løsning. I FNs sikkerhetsråd avsto Kina, Russland, India og Brasil fra å stemme på Res. 1973.

Russisk presse skriver at årsaken til at president Dmitrij Medvedev gikk med på G8-erklæringen om regimeskifte, er løfter fra vestlige land om å framskynde Russlands medlemskap i Verdens handelsorganisasjon (WTO), og Sarkozys tilbud om salg av fire franske Mistral-amfibiefartøy minst ett til to år før tida.

Libya var før NATO-bombingen startet det mest velstående landet i hele Afrika. Landet var uten gjeld til IMF som et av svært få land i verden. Den libyske regjeringen har som nevnt gjort helsetjenester og utdanning helt gratis. Det er gjennomført omfattende utbygginger av infrastruktur som oljeproduksjon og vannforsyning. Veinettutbyggingen er gjennomført med oljepenger i stor skala for å utvikle landet. Opprøret i Libya kom under vestlig kontroll da det ble grepet til våpen i Benghazi. I Tunisia og Egypt var mobilnettet avgjørende for den folkelige mobiliseringen mot regimene. I Libya satte bombing store deler av mobilnettet ut av spill. Hvorfor var det et bombemål?

Den britiske avisa Independent skrev 26. mai at Libyas statsminister vil sende internasjonale ledere et forslag om å opprette en FN-overvåket våpenhvile i Libya. I et brev Independent har fått tilgang til, heter det at Gaddafis regime er villig til å forhandle med opposisjonen og opprørerne uten betingelser. Det foreslås også å erklære amnesti fra begge sider, og at det skal innledes forhandlinger om ny grunnlov.

Afrikaunionen (AU) har lenge arbeidet for våpenhvile i Libya, og AU-kommisjonens sjef Jean Ping anklaget den 26. mai «noen internasjonale spillere» for å ville redusere AUs rolle til observatørstatus. AU oppfordrer NATO til å stoppe flyangrepene.

Russlands president Dmitrij Medvedev varslet på G8-toppmøte i Frankrike i uke 21 at han nå støtter kravet om at Gaddafi må gå. Russisk presse skriver at årsaken til at president Dmitrij Medvedev gikk med

på G8-erklæringen om regimeskifte, er løfter fra vestlige land om å framskynde Russlands medlemskap i Verdens handelsorganisasjon (WTO), og Sarkozys tilbud om salg av fire franske Mistral-amfibiefartøy minst ett til to år før tida.

AUs veikart som Gaddafi sa ja til for vel én måned siden, er sydd over lesten til FN-resolusjon 1973: våpenhvile, humanitær bistand og politiske reformer. «- Vi diskuterte nødvendigheten av å gi Libyas folk muligheten til å løse problemene», sa Zuma etter å ha møtt Gaddafi som viste seg offentlig for første gang siden 11. mai.

Libyas opprørsråd i Benghazi avviser AU med full ryggdekning fra NATO som vil regimeskifte etter påtrykk fra Obama, Sarkozy og Cameron. Storbritannia har nå klarert tyngre bomber, «bunkerknusere» av typen Enhanced Paveway III som veier nær ett tonn, ifølge Reuters. De er fløyet til baser i Italia. Mandag bekreftet forsvarsminister Liam Fox indirekte langt på vei at Gaddafi-klanen og regimet er mål for bombene i forsøket på å tvinge fram en «bunkerrevolusjon».

Libyas tidligere utenriksminister Mousa Koussa, som hoppet av i London for vel to måneder siden, har informasjon som tidligere etterretningssjef på 2000-tallet da han føret amerikansk og britisk etterretning med opplysninger om al-Qa'ida i Maghreb (AQIM) som Libyas islamske kampgrupper (LIFG), salafistene som er en del av de fire kreftene bak opprøret. Washington, London og Paris bomber nå som nyttige idioter for disse opprørerne. Den galeien bør den rød/grønne regjeringen ikke lenger være med på. Stortinget må umiddelbart fatte vedtak om å hente hjem de norske styrkene.

Artikkelforfatteren er talsperson for Den norske Fredskomiteé

Ei vurdering av Venezuela

av Gregory Vilpert

Foto: Flickr Creative Commons / Que comunismo

Hugo Chavez vart innsett som president i Venezuela i februar 1999. Dersom ein held seg til dei internasjonale mainstream-media, kan ein lett få eit inntrykk av at landet er fanga i ein negativ spiral som peikar i retning av eit statleg, sosialistisk diktatur. Ein les om ein økonomi i vanskar, eit autoritært presidentskap, kriminalitet og korrupsjon, vilkårlege nasjonaliseringar, stenging av private media og opposisjonelle som vert forfølgde. Men dersom dette var sant, korleis kan det då ha seg at president Chavez framleis har stor støtte frå folket, slik dette kjem til uttrykk i meningsmålingar? Rett nok har oppslutninga om Chavez gått tilbake ved val i det siste, men regjeringa hans har likevel støtte frå om lag halvparten av folket. Men endå viktigare er det at meningsmålingar syn-er at venezuelanarar held det noverande politiske systemet for å vere meir demokratisk, og økonomien for å vere meir velfungerande, enn kva tilfellet er samanlikna med dei fleste av dei andre landa i regionen. Korleis kan det ha seg at Chavez og regjeringa hans er så populær når det vert teikna eit bilete av landet som eit mareritt når det gjeld kriminalitet, undertrykking og økonomisk utvikling?

Eg vil hevde at Venezuela langt frå er eit mislykka venstreorientert eksperiment; det er gode grunnar for å påstå at det motsette er tilfelle. Venezuela har gjort store framsteg i dei tolv åra Chavez har vore president; samfunnet er blitt meir egalitært og inkluderande, og innbyggjarane er meir deltakande. Desse framstega forklarar faktisk at regjeringa framleis er så populær. Men samstundes må ein vedgå at det enno finst vesentlege manglar som anten har vedvart i den tida Chavez har hatt makta eller i somme tilfelle har oppstått etter at han vart president. Dette kan forklare at populariteten har vore noko avtakande sidan 2006, då han vart gjenvald med 62,8 prosent av røystene.

For å forklare det relativt høge nivået av støtte etter 12 år som president, vil eg først presentere dei viktigaste framstega til Chavez-regjeringa når det gjeld politikk, økonomi, samfunn og internasjonale relasjonar. Eg vil også sjå nærare på dei

mest sentrale manglane. Dette er på ingen måte nokon uttømmende omtale, men berre ei oppsummering av dei viktigaste framstega og manglane.

FRAMSTEG

På det politiske området

Mange av dei politiske endringane som har skjedd i Venezuela dei siste 12 åra har medført større politisk inklusjon av sektorar som tidlegare har vore ekskluderte. Dette har førekomme på ei rekke ulike område. Til dømes har prosenten av dei som er registrerte med rett til å røyste ved val stige frå 79 prosent i 1998 til 92 prosent i 2010. Den delen av folket som faktisk røysta ved presidentval har også stige; frå 65,5 prosent i 1998 til 74,6 prosent i 2006. Sidan dei fleste venezuelanarar som hadde ein tendens til å ikkje røyste var fattige, er dei fleste som røystar no, men som ikkje gjorde det før, fattigfolk. Vi kan her samanlikne med USA, der det berre var 57,4 prosent som røysta i 2008.

I tillegg har den nye valordninga i Venezuela, som vart innført som følge av den nye grunnlova i landet frå 1999, hausta lovord frå internasjonale valobservatørar. Denne vert no oppfatta som ein av dei mest vasssette i verda, med dobbel røysteopptelling på grunnlag av elektronisk røystgjeving og bruk av røystesetar.

Når det gjeld dette med å inkludere delar av folket som tidlegare har blitt haldne utanfor, så er det det å seie at urfolket med grunnlova av 1999 fekk mange nye rettar, som retten til eige språk, kultur og territorium. Dei har også rett på tre representantar i nasjonalforsamlinga.

Kvinnene er også tilgodesett i grunnlova av 1999. Husarbeid vert sett på som lønnsarbeid som skal vere pensjonsgjevande, jamvel om sistnemnde enno ikkje er sett ut i livet. Kvinnene og urfolket har blitt sikra retten til å ta opp lån, interessene deira er ivaretekne i samband med jordreforma og dei har fått tilgang til sosiale program som gjeld offentleg utdanning og tiltak mot arbeidsløyse.

Det er ikkje berre slik at fleire venezuelanarar er blitt trekte inn i den politiske pros-

essen, men dei har også fått betre høve til å delta enn tidlegare. Dette gjeld høvet til å krevje avrøysting om korvidt valde representantar skal avløyse, innverknad på

lovgjeving og avskaffing av lover.

Den viktigaste nye forma for deltaking skjer i form av sjølvorganisering i lokalsamfunna, via folkeforsamlingar. Sidan 2006 har det blitt etablert 30 000 kommuneråd og nokre dusin nye samfunnsråd. Kommuneråd vert skipa når 150-400 familiar kjem saman og avgjer at dei vil arbeide med ei rekke ulike lokale prosjekt som er til gagn for lokalsamfunnet. Regjeringa gjev økonomisk stønad til slike prosjekt. Ei anna form for sivil samfunnsdeltaking førekjem når samfunnsmedlemmer vert nominerte til ulike offentlege utval.

Når det gjeld media har vanlege venezuelanarar delteke i etableringa av fleire hundre nye og uavhengige TV- og radio-stasjonar over heile landet. Medan slikt mediearbeid vart motarbeidd av tidlegare regjeringar, vert det no aktivt støtta, ikkje økonomisk, men med opplæring og teknisk utstyr i oppstartsfasen.

Kombinasjonen med større inkludering og større deltaking har ført til at Venezuela sitt demokratiske politiske system i større

a sin bolivariske revolusjon

grad vert akseptert enn kva som er tilfellet elles i Latin-Amerika. Åttifire prosent av dei spurde i Venezuela seier at demokrati er det beste samfunnssystemet. Førtini prosent er nøgde med demokratiet i landet. Det er fleire venezuelanarar som gjev uttrykk for at dei er interesserte i politikk enn i andre latinamerikanske land. Det er berre 25 prosent av venezuelanarar som meiner at presidenten kontrollerer massemedia. Tala ovanfor skriv seg frå ulike nasjonale meningsmålingar dei siste åra.

På det økonomiske området

På same måte som Chavez si regjering har demokratisert landet sitt politiske system dei siste 12 åra, har han også gjort det same med det økonomiske systemet, både på makro- og mikronivå.

På det makroøkonomiske nivået har ein oppnådd dette ved å auke den statlege kontrollen med økonomien og ved å demontere neoliberalismen i Venezuela. Chavez-regjeringa har gjenvunne den statlege kontrollen over oljeindustrien. Regjeringa nasjonaliserte private underkontraktørar i oljeindustrien og innlemma dei i det statlege oljekompaniet. Arbeidarane kom betre ut av dette økonomisk enn før. Regjeringa nasjonaliserte også delvis transnasjonale oljeinstallasjonar, slik at utanlandske interesser no ikkje kontrollerer meir enn 40 prosent av oljeproduksjonen. Ymse særfordelar som transnasjonale oljeføretak tidlegare har nytt godt av, er blitt fjerna. Regjeringa har også auka royalty-inntekter frå oljeproduksjonen, frå så lite som 1 prosent til minst 33 prosent.

I den sektoren av økonomien som ikkje er oljerelatert har regjeringa nasjonalisert industriar som tidlegare var privatiserte, som stålproduksjon (Sidor), telekommunikasjon (Cantv), elektrisitetsfordeling, sementproduksjon (Cemex), bankvesen (Banco de Venezuela) og matdistribusjon (Exitto).

På eit mikroøkonomisk nivå har det skjedd ei demokratisering på arbeidsplassane. Regjeringa støtta etableringa av meir enn 100 000 kooperativ med lågrentelån og gratis opplæring. Dette er hundre gonger

fleire ann før Chavez overtok. Mange arbeidadarar har fått høve til å overta bedrifter som er nedlagde.

Demokratiseringa av arbeidslivet har kanskje hatt størst effekt i jordbrukssektoren. Jordreforma har gagna meir enn ein million venezuelanarar, ikkje berre avdi mange har fått jord, men også fordi bønder har fått opplæring, kredittar, teknologi og marknadstilgang.

Chavez-regjeringa sin økonomiske politikk har resultert i at fattigdomsraten har falle med 50 prosent, frå 49 prosent av alle hushald i 1998 til 24 prosent i 2009. Likeins har den ekstreme fattigdommen falle med meir enn to tredjedelar, frå 21 prosent av hushalda i 1998 til seks prosent i 2009. Fattigdomsreduksjonen skuldast helst ein sosialpolitikk som gagnar dei fattige, men det kjem også av at arbeidsløysa er redusert, frå 14,5 prosent i 1999 til sju prosent i 2010. Ulikskapen har også blitt mindre, målt med den såkalla Ghini-koeffisienten.

Det er difor ikkje til å undrast over at venezuelanarane kjenner seg meir nøgd med landet sin økonomi enn kva tilfellet er elles i Latin-Amerika. I 2010 sa 38 prosent seg nøgd med økonomien, mot eit gjennomsnitt elles i regionen på 30 prosent.

På det sosiale området

Større deltaking, større innsats for å tilfredsstille dei fattige sine behov frå regjeringa si side og ei jamnare fordeling av rikdommen i landet har ført til ei rekke forbedringar i venezuelanarane sitt liv. Når det gjeld sosialpolitikk har ein oppnådd slike forbedringar ved hjelp av eit breitt spekter av nye sosiale program, kjent som "missions". Regjeringa har sytt for ei tredobling av universitetsstudentar frå 1999 til 2007. Regjeringa kan vise til at 50 prosent fleire tek til på grunnskuleutdanning i 2008 enn i 1999. Det vert brukt 30 prosent meir pengar på utdanning i 2008 enn i 1999.

Med omsyn til helse gjeld framstega følgjande: Helsetilbod til alle, eit markert fall i spebarnsdødelegheit og lengre levealder (73,9 i 2009). Pensjonar og andre sosiale stønadsordningar er bygd kraftig ut.

Som eit resultat av dette rapporterer venezuelanarane eit eksepsjonelt høgt nivå av velvære. 84 prosent av venezuelanarane seier at dei er nøgde med livet. Dette er nest høgast i Latin-Amerika, og godt over gjennomsnittet i regionen, 71 prosent. Venezuela kan også vise til framgang på Human Development Index (HDI), som SN nyttar for å få eit mål på ulike sosiale indikatorar i UN Development Program.

På området internasjonale relasjonar

Når det gjeld internasjonale relasjonar har Chavez-regjeringa prioritert to mål. For det første ønskjer Venezuela å fremje ei "multipolar" verd der ei supermakt ikkje skal få dominere verdspolitikken, slik tilfellet er no. Ei slik multipolar verd vil gje ein betre balanse mellom nasjonale og regionale interesser og vil skape større likskap og likeverd i internasjonale relasjonar. For det andre vil Chavez-regjeringa streve mot større integrasjon i Latin-Amerika og Karibien. Ein slik regional integrasjon vil i seg sjølv medverke til ei meir multipolar verd, men det vil også gje land i den tredje verda betre utsikter til økonomisk og politisk utvikling dersom dei sluttar seg saman og integrerer regionalt, snarare enn å konkurrere seg i mellom eller individuelt med land i Nord. Chavez har gjeve desse utanrikspolitiske måla ei fast forankring i ei antiimperialistisk ramme som utfordrar USA sitt verdshegemoni på ulike måtar og område.

Det har blitt iverksett tiltak for regional integrasjon og etablering av ei multipolar verd på ulike frontar. Eit døme er etableringa av Union of South American Nations (UNASUR), som bringer saman alle landa i Sør-Amerika i eit nytt politisk og økonomisk prosjekt. Eit av siktemåla er å skape éin søramerikansk valuta. Dette er eit felles søramerikansk prosjekt, men Venezuela har vore ein av dei viktigaste pådrivarane.

Venezuela har også, saman med Cuba, lansert ein annan type integrasjonsprosjekt, nemleg Bolivarian Alliance for our Americas (ALBA), der følgjande land deltek: Venezuela, Cuba, Bolivia, Ecuador, Nicaragua, Den dominikanske republikk, Grenada, Antigua, St. Vincent og Barbu-

da. Denne regionale alliansen etablerer nye former for handelsrelasjonar som er tufta på solidaritet og rettferdig og rimeleg utveksling i staden for frihandel.

Eit liknande prosjekt, som er avgrensa til oljesektoren, har vore etableringa av PetroCaribe. Her syter Venezuela for olje og teknisk støtte til land i Karibien. Desse landa vert dermed mindre prisgjevne svingingar i oljeprisar, og dei vert mindre avhengige av transnasjonale oljeselskap.

Chavez-regjeringa har også lagt vekt på solidarisk humanitært arbeid. Eit døme er Miracle Mission, eit program som tilbyr gratis augeoperasjonar til fattige i alle amerikanske land (USA medrekna). Cubanske legar yter her eit avgjerande bidrag. Eit anna hjelpeprogram er U.S Heating Oil Program, som tilbyr billig olje til oppvarming for fattige i amerikanske lokalsamfunn, og særleg til urfolk i USA.

Jamvel om Venezuela framleis er eit hovudsakleg kapitalistisk land – trass i Chavez sitt uttalte mål om å overvinne kapitalismen og realisere "sosialisme for det 21. århundre" – har landet gjort store framsteg når det gjeld å reversere og lindre dei negative verknadene av kapitalisme. Dette har skjedd ved å skape eit samfunn som er meir inkluderande politisk, som sikrar deltaking frå dei mange, som i større grad er merkt av sosial rettferd og med meir økonomisk demokrati. Eit anna bidrag i same lei er ein utanrikspolitikk som legg vekt på Sør-Sør-samarbeid og integrasjon for å motverke USA-hegemoni.

MANGLAR OG TILKORTKOMMING

Trass i desse framstega dei siste tolv år, så slit likevel venezuelanarane med problem som styresmaktene enno ikkje har

makta å finne gode løysingar på. Vi skal no ta for oss nokre av desse vanskanane innanfor det politiske, økonomiske, sosiale og internasjonale området.

Politisk

I Venezuela er rettssystemet framleis ein politisert institusjon, trass i ulike freistnader på å reformere det. Dette politiserte rettssystemet har i fleire tilfelle medført at somme talspersonar for opposisjonen urettmessig har blitt forfølgde. Venezuela har difor blitt skulda for brot på menneskerettane. Domstolane må såleis bli meir uavhengige. Ein annan mangel er eit ineffektivt offentleg byråkrati, og her synest utviklinga å ha gått i feil retning dei siste fem år. Denne ineffektiviteten har gjort det freistande for byråkratar å tilby "hjelp" mot at dei mottek gaver. Stundom kan byråkratiet også leggje hindringar i vegen når det gjeld det å skape eit deltakande demokrati.

Økonomisk

Her er problemet av nyare dato, i og med at regjeringa ikkje greidde å forhindre eit økonomisk tilbakeslag i 2009 og 2010. Mange andre land i regionen opplevde derimot ikkje økonomiske nedgangstider i same tidsrom. Somme analytikarar meiner at dette økonomiske tilbakeslaget kunne ha vore unngått dersom styresmaktene hadde sett av meir pengar i gode økonomiske år, då oljeprisane var særst høge.

Eit meir grunnleggjande problem er at Venezuela i ekstrem grad er avhengig av oljeeksport, trass i regjeringa sine mange freistnader på gje økonomien fleire bein å stå på. No skriv 90 prosent av Venezuela sine eksportinntekter seg frå olje. Hovudgrunnen til at regjeringa ikkje har lykkast med å gjere økonomien mindre

oljeavhengig, er at dei massive oljeinntektene har ein tendens til å kvele innanlands produksjon avdi det er billigare å importere, sjølv om regjeringa har prøvd å investere oljeinntekter i innanlandsk industri som ikkje er oljerelatert.

Den kanskje mest irrasjonelle tilkortkomminga på det økonomiske området er den subsidierte bensinen i Venezuela. Venezuela har den mest subsidierte bensinen i heile verda. Han er nesten gratis, og dette fører til sløsing, forureining og trafikkork i hovudstaden Caracas. Det er vanskeleg å rekne ut kor mykje bensinsubsidieringa kostar staten, men det er tale om enorme

beløp.

For å halde inflasjonen nede har regjeringa halde valutavekslingskursen på eit fast nivå. Dermed vert importerte varer pris kunstig lågt, og inflasjonen vert lågare enn han elles ville ha vore. Men avdi vekslingsskursen ikkje held følge med inflasjonen, som er særst høg i Venezuela, vert valutaen underestimert. Resultatet vert at prisane på importerte varer vert kunstig låge og prisane på eksportvarer som ikkje er oljerelaterte vert så høge at det er nesten uråd å få seldt dei på den internasjonale marknaden.

Sosialt

Dei fleste venezuelanarar opplever at kriminaliteten har florert dei siste år, og dette er kanskje det største sosiale problemet i landet. I alle fall ligg Venezuela på topp i Latin-Amerika når det gjeld kor stor del av folket som opplever kriminalitet som eit problem. Underleg nok er det likevel mindre av faktisk førekommande kriminalitet i Venezuela enn gjennomsnittet i Latin-Amerika. 26 prosent av venezuelanarar rapporterer at dei sjølv eller familiemedlemmer har blitt utsett for brotsverk dei siste 12 månadene. Dette er fem prosent lågare enn det latinamerikanske gjennomsnittet. Det er her eit gap mellom oppleving eller persepsjon og faktisk førekomst.

Det nest største sosiale problemet i Venezuela er kanskje den vedvarande bustadkrisa. Bustadmangelen har blitt dobla dei siste 12 år. Chavez-regjeringa har tilført bustadsektoren store ressursar. Sementindustrien har blitt nasjonalisert og det er reist mange hus av plastmateriale. Men den statlege bustadsektoren har ikkje makta å gjere nok med problemet på

grunn av kronisk byråkratisk ineffektivitet.

Internasjonalt

I strevet med å fremje ei multipolar verd og styrke Sør-Sør-samarbeidet for å bryte med USA-hegemoniet, har Chavez-regjeringa særns nære relasjonar med ei rekke autoritære regime kring om i verda. Somme vil hevde at dette generelt må vere legitimt dersom det tener Venezuela sine nasjonale interesser. Men såleis har Chavez gjeve legitimitet og personleg støtte til dei autoritære leiarane i mellom anna Iran, Kviterussland, Kina, Zimbabwe og Syria. Slike sterke personlege band svekkjer Chavez sitt truverde når det gjeld menneskerettar, og det gjer at striden til dei undertrykte i slike land vert tyngre.

Medan framstega til Chavez-regjeringa er større og viktigare enn manglane og tilkortkomminga, både når det gjeld kvantitet og kvalitet, er det viktig å vere medviten om sistnemnde dersom ein vil forstå kva som skjer i Venezuela i dag. Ein analyse av

ed Socialist Party of Venezuela (PSUV), det sameinte sosialistpartiet i Venezuela, trudde ein at ein skulle overvinne denne hindringa. Men hittil har det ikkje lykkast på grunn av utilstrekkeleg partibygging og at ein har gjort seg så avhengig av Chavez i eitt og alt.

Trass i dei djupe endringane i Venezuela over dei siste 12 åra, har den "klientistiske" (somme i Venezuela kallar det "tribalistisk") politiske kulturen som kjenneteiknar landet ikkje endra seg så mykje. I ein slik politisk kultur vert lojalitet til ein person (som ein president eller ei subgruppe, til ein "stamme" eller ein "klan") viktigare enn tilslutning til politiske ideal eller prinsipp. Ein slik "klientistisk" politisk kultur avlar korrupsjon; den eine handa vaskar den andre ut frå gjensidige lojalitetsomsyn. Kritikkk under slike omstende trugar ikkje berre einskapen, men signaliserer også illojalitet. Det kan også føre til at ein ikkje vert forfremja eller til at ein jamvel misser jobben.

Mot full nasjonalisering og sosialisering av produksjonsmidlane, inkludert oljesektoren? Kva med private bedrifter? Kva med den kapitalistiske marknaden? Vil ein prøve å overvinne marknaden gjennom sentral statleg planlegging, gjennom demokratisk planlegging eller vil ein fremje ein sosialistisk marknadsøkonomi?

Det er likevel eit positivt aspekt ved det at ein manglar ein blåkopi for framtida: Det opnar eit rom for debatt og for kollektiv avgjersletaking. Men når vilkåra for intern debatt er avgrensa, noko som synest vere tilfelle, kan det lett vekse fram desorientering og opportuniste. Då vert det til at ein ikkje forhold seg til regjeringa si tilkortkomming.

Den bolivariske revolusjonen står andsynes andre hindringar som kjem utanfrå Chavez sin leir. Desse hindringane gjeld ein venezuelansk opposisjon som tidlegare har vore villig til å bruke ukonstitusjonelle midlar for å motarbeide regjeringa, ei supermakt (USA) som nyttar all si politiske og økonomiske makt for å undergrave Chavez-regjeringa på alle måtar og ein global kapitalistisk økonomi som gjer det praktisk talt umogeleg å å skape eit alternativ innan det rådande økonomiske systemet.

"Mange av dei politiske endringane som har skjedd i Venezuela dei siste 12 åra har medført større politisk inklusjon av sektorar som tidlegare har vore ekskluderte. Til dømes har prosenten av dei som er registrerte med rett til å røyste ved val stige frå 79 prosent i 1998 til 92 prosent i 2010."

grunnane til manglane og tilkortkomminga vil gjere denne forståinga djupare.

HINDRINGAR/GRUNNAR FOR AT PROBLEMA VEDVARER

Det synest vere fire hovudhindringar innan den bolivariske rørsla som vanskeleggjer indre kritikkk og kurskorreksjon. Den første hindringa er, paradoksalt nok, hovudgrunnen til at den bolivariske revolusjonen lykkast i så stor grad: President Chavez sjølv. Den bolivariske revolusjonen var i stor grad mogeleg på grunn av Chavez si evne til å sameine ei splitta venezuelansk venstreside og å mobilisere folket, dei fleste fattige, som var demoralisert og fråtekne mange rettar og gode.

Men Chavez sine uvanlege leiareigenskapar har også gjort at rørsla i stor grad har blitt avhengig av han for å kjenne seg i stand til å føre revolusjonen vidare. Dette har ført til at det vert svært vanskeleg for rørsla sine støttespelarar å kritisere sider ved revolusjonen, avdi det verkar som kritikken råkar den personen som revolusjonen synest å vere tufta på. Indre debatt får såleis skrinne vekstvilkår. Den bolivariske revolusjonen er altså nokså skjør avdi han er så avhengig av ein enkelt karismatisk leiar. Med etableringa av Unit-

Kravet om einskap og lojalitet smeltar saman med Chavez sin militære leiarstil, som er svært hierarkisk og toppstyrt. Medan Chavez sitt mål om å skape eit deltakande samfunn i sanning har gjeve gode resultat på mange område, så er det likevel slik at i presidenten sin indre sirkel og i den offentlege administrasjonen som heilskap råder det ein inngrodd kultur kjenneteikna av toppstyrt, hierarkisk leiarskap som til sjuande og sist står i motsetning til strevet med å skape eit deltakande demokrati. Det kan verke som Chavez sjølv og dei rundt han ikkje skjønar at denne leiarskapsstilen ikkje let seg sameine med regjeringa sitt overordna mål om å skape eit meir demokratisk samfunn. Som ei følgje av dette kan Chavez sine støttespelarar ute i lokalsamfunna, som hentar inspirasjon frå kommunale råd og arbeidastyrte bedrifter, oppleve å hamne i bite konflikttar med statsfunksjonærar som prøver å iverksetje toppstyrte direktiv frå ministrane sine, som igjen får direktiva frå Chavez.

Trass i PSUV sitt partiprogram er det likevel stor uvisse om nøyaktig kvar den bolivariske revolusjonen skal ta sitt utgangspunkt. Kor langt er ein villig til å gå når det gjeld å demokratisere samfunnet?

Venezuelanarane synest likevel ikkje å la seg påverke av desse ytre hindringane når dei skal vurdere kva regjeringa har oppnådd. Det er snarare dei ovanfor nemnde manglane og tilkortkomminga til Chavez-regjeringa og dei indre hindringane som ho står andsynes, som har ført til svekt støtte til regjeringa og presidenten sidan han vart gjenvald i 2006.

Dersom den bolivariske rørsla finn måtar å gjere seg mindre avhengig av Chavez (ved å organisere eit meir effektivt parti eller rørsle), å kvitte seg med den "klientistiske" arven når det gjeld politisk kultur (ved å utvikle ein meir kompetanse-basert politisk kultur) og å avskaffe eller svekkje den toppstyrte leiarskapsstilen (ved å leggje til grunn ei meir deltakande tilnærming til leiarskap i den offentlege administrasjonen), vil rørsla vere i ein betre posisjon når det gjeld å debattere dagsaktuelle problem, finne løysingar og å utvikle ein samanhengande visjon om kvar ein ønskar å gå for å realisere ein sosialisme for det 21. århundre.

Artikkelen er omsett frå engelsk av Kjell Underlid. Tidlegare publisert på Venezuelaanalysis.com.

Frå perestrojka

av Kjell Underlid

Foto: Bundesministerium für Arbeit und Soziales

I denne bokomtalen skal eg ta for meg den tredje boka, *Frå perestrojka til oppløsning*, i Hans I. Kleven sitt trebindsverk *Hva og hvorfor? Refleksjoner omkring bakgrunnen for sammenbruddet i den kommunistiske verdensbevegelse og i Sovjetunionen*. Eg viser i den samanheng til bokomtalane mine i *Sosialistisk fremtid* av dei to føregåande bøkene til Kleven, *Frå Lenin til Stalin* og *Frå stagnasjon til perestrojka*. Den siste boka er den lengste (680 s.). Her får vi også samla vurderingar av samanbrotet og den aktuelle og historiske bakgrunnen for dette.

Som eg tidlegare har skrive, er det vanskelig å gje ein omtale av desse bøkene utan å øve vald mot ein komplisert røyndom og forenkla Kleven si framstilling. Dette skuldast for det første det veldige emneområdet som boka, og bøkene, tek for seg, og for det andre har det samaheng med forfattern sin kompetanse på området. Denne anmeldaren kjem ikkje i nærleiken av å matche denne innsikta og kunnskapssrikdommen når det gjeld Sovjetunionen og den internasjonale kommunistrørsla si historie. Det er såleis med stor audmjukskap eg skriv denne omtalen. Den beste

utvegen kan då vere å gjere greie for kva Kleven skriv om, og å oppmode lesarane om å gå til dette trebindsverket sjølve. Men heilt vurderingsfri vil bokomtalen likevel ikkje bli.

I innhaldslista står oppført 10 kapitell. Det første ber tittelen *Etter kongressen*. Partikongressen er sjølvsagt den 27. partikongressen. Gorbatsjov er no kommen til roret som partisekretær for SUKP; som sidemann har han statsminister Rysjkov. Bresjnev-perioden er over, og likeins dei to kortvarige mellomspele med Andropov og Tsjernenko. Vi står ved starten på det som skulle bli ein ny æra, med glasnost og perestrojka. Det råder ein viss optimisme i dei realsosialistiske landa og den internasjonale kommunistrørsla, etter lange år med motgang. Den karismatiske Gorbatsjov synest å innevarsle eit nytt mildver ("tøver"), eit oppbrot frå stagnasjon og fastlåste strukturar. Det er ein ny giv som innevarslar ny von for progressive menneske over heile verda. Men slik skulle det altså ikkje gå... I dette kapitlet går Kleven kronologisk til verks; han tek for seg år for år, f.o.m. 1985 t.o.m. 1990. Bind III tek altså for seg ein mykje kortare tidsperiode

enn kva tilfellet er i dei to forrige bøkene. Han byggjer her på eit variert og omfattande kjeldemateriale; særleg er dette notat frå møte (tidlegare var det uhøyrst at det vart teke slike notat, no vart dette annleis), formelle protokollar/referat, ymse talar, programutkast, "beretningar" og anna. Metoden vert her dokumentanalyse.

På ein måte kan ein seie at trebindsverket står på to bein: Dokumentasjon og refleksjon. I dette første kapitlet er det dokumentasjonen som dominerer, og det er mindre av refleksjon. Det er ei deskriptiv og objektiv, faktaorientert, framstilling av kva som faktisk skjedde i desse åra. Ei rekke ulike emne vert tangerte, som nøkkelomgrepa/-prinsippa glasnost og perestrojka, bakgrunnen for den nye tenkinga, den internasjonale kommunistrørsla, tilhøva til dei andre realsosialistiske landa, kaderpolitikk, Afghanistansspørsmålet, økonomiske problem, landbruket, lovverket, nedrusting, forholdet til dei kapitalistiske landa, oppgjer med stalinismen, tilhøvet til dei andre sovjetrepublikkane og personspørsmål knytt til det øverste leiarskapet. Vi møter den lunefulle, svikefulle, slu og brutale "pitbullen" Jeltsin, som skulle komme til å bli ein sentral aktør i samband med samanbrotet, men også dogmatiske bremseklossar. Det første kapitlet framstår som nokså lite i innhaldslista, men utgjer likevel nærare ein halvdel av boka. Kapitlet vert avslutta med nokre lauslege notat som språkvaskarane skulle ha luka bort (s. 311-312). Det første kapitlet gjev sær verdifull dokumentasjon av dei viktigaste hendingane og prosessane i den aktuelle perioden.

Det andre kapitlet tek for seg SUKP sin 28. og siste kongress i 1990. No var stemninga ei anna. Oppløysinga var alt ein realitet i dei austereuropeiske landa. Den økonomiske tilbakegangen var ikkje stoppa, og den folkelege motstanden mot styresmak-

a til oppløysing

tene var stor. Dei vonene som var knytt til glasnost og perestrojka var ikkje innfridde, og folket og jamvel leiarskiktet i SUKP var desillusjonerte. Det hadde ikkje lukkast å forandre eit tungrodd og fastgrodd økonomisk system. Dokumenta som vert presenterte er fulle av proklamasjonar frå Gorbatsjov og andre: "Vi må, vi må, vi må...". Men dette vart tomme ord; den gjenstridige røyndommen vart verande som før. Det vart teke eit nytt generaloppgjør med stalinismen. Det vart føreslått endå djervare økonomiske reformer, der sosialistisk marknadsøkonomi for alvor vart lansert som den nye "vidunderkuren".

"Samanbrotet kom som eit sjokk på kommunistar og venstresosialistar over heile verda. Kven kunne ha tenkt seg noko slikt på førehand? Jamvel i dag lyt nok mange klype seg i armen og spørje om dette verkeleg har skjedd."

Sovjetrepublikkane skulle få ei friare stilling innanfor ein føderasjonsliknande struktur, eller kanskje til og med ein konføderasjon (endå lausare). Også dette var ein kongress i fornyinga sitt teikn – for demokratisk og human sosialisme. Men det skulle komme til å gå annleis... Alarmklokene var merkbare for alle, den euforiske vårstemninga var borte og mismotet og desillusjoneringa var ein realitet. I kapittel 3, Partiet og landet etter den 28. partikongress, gjev Kleven ein omtale av organisatoriske tiltak for å iverksetje marknadstreformer i økonomien, og arbeidet med ein ny unionsavtale. Men det viste seg å vere uråd å få skuta på rett kjøl, særleg når det galdt økonomi. I det neste kapitlet, Unionen, skildrar Kleven korleis republikkane gjekk sine egne vegar. Særleg viste det seg å vere uråd å stoppe utviklinga i

Baltikum. Desse statane har si eiga særskilde historie, og dei sentrifugale kreftene var ekstra sterke der. I dei sentralasiatiske republikkane var motstanden mot unionen langt veikare. Men unionen var alt dødsdømt; oppløysinga skulle snart bli ein realitet.

I det femte kapitlet, Sammenbruddet, vender Kleven seg helst til DDR, men gjestar også andre austeuropeiske land. Det hadde jo ulma lenge i land som Ungarn, Polen og Tsjekkoslovakia. I Romania hadde det vore meir roleg, men landet hadde markert avstand frå Sovjetunionen.

Jugoslavia og Albania hadde gått sine egne vegar. Den mest lydige "eleven i klassen" hadde vore Bulgaria. Også i DDR hadde det vore uro, men Honecker var lenge ytterst lojal mot Sovjetunionen og slo hardt ned på dissidentar internt. Men Honecker vart avløyst, og nye krefter overtok. To sentrale namn var her Mowrer og Krentz. Kleven skriv derimot relativt lite om sjølve samanbrotet i Sovjetunionen; den dramatiske tida like før, under og etter at Gorbatsjov laut forlate roret. Vi minnest til dømes augustkuppet og Jeltsin si brutale overtaking av makta. Kleven skriv noko om åra og tiåra etter samanbrotet, med innføringa av ein særskild og vulgær kapitalisme i landet, med sosial nedtur og framvekst av styrtrike oligarkar. Men omtalen er her noko knapp; dette ligg noko på sida av tematikken i boka. Det er trist

å lese om oppløysinga av Comecon, og særleg om Cuba sin reaksjon på dette. Landet sin utsending, Carlos Rafael Rodríguez, hadde tårer i augo då han sa til Modrow: "I vårt folk vil ei slik utvikling av Comecon få slemme virkninger".

Kapittel 6 har fått tittelen Gorbatsjov. Kven var denne mannen? Vi får ikkje noko fullstendig svar, og eg saknar her noko meir av biografiske opplysningar. Men eitt er sikkert: Han vart ikkje løysinga sin mann, men snarare oppløysinga sin mann, for å seie det med Kleven. Mykje av glansen ved han er borte i den internasjonale kommunistrørsla, men han har sjølv sagt ei høg stjerne blant dei som ønskte at det skulle gå slik som det gjorde i den "vestlege" verda. I Russland er han i dag lite omtalt, medan Stalin (utruleg og tragisk som dette er) har hatt (og har?) ei stigande stjerne. Somme kommunistar held han for å vere ein revisjonistisk svikar. Der-

som eg forstår Kleven rett, meiner han at tida no er inne til å vurdere mannen på ein realistisk og kritisk måte. Han meiner sjølv sagt ikkje at Gorbatsjov hadde ein medviten plan, som gjekk ut på å demontere sosialismen. Men dette vart jo ein utilsikta konsekvens av politikken hans. I dag har han konvertert til sosialdemokratiet. Kleven sitt syn er vel helst at han var ein ærleg demokrat og humanist – og kommunist – som vart teken av "raset", av mektige krefter som han ikkje rådde med. Men i dette spørsmålet oppfattar eg Kleven slik at han inntek ei open og undrande holdning. Uansett hadde realsosialismen utvikla seg på ein slik måte at noko måtte gjerast (særleg gjeld dette økonomien), men Gorbatsjov mislykkast altså. Ein veikskap med glasnost og perestrojka, slik dette vart utlagt av Gorbatsjov, var at dette vart framstilt

BOKOMTALE

på ein abstrakt og allmenn måte med underutvikla konkretisering. Han åtvara mot egalitarisme og likskapsmakeri, og argumenterte for større lønsdifferensiering. Dette kunne kanskje vere på sin plass i Sovjetunionen (?), men verkar lite tiltalande på kommunistar og sosialistar som står arbeidarklassen nær. Var det eit nytt meritokrati han ønskte? Og den hjartelige mottakinga i Storbritannia (Thatcher), USA (Reagan) og Tyskland (Kohl) styrkte han vel heller ikkje i kommunistar og sosialistar sine augo; snarare vekte vel dette heller ein viss mistanke. Han vart stadig meir oppteken av allmennmenneskelege verdspørsmål, som er viktige nok, men ignorerte klassespørsmåla. Gorbatsjov var ein mann med ein uvanleg karisma og sjarm. Alltid ordrik; ein framifrå retorikar. Men dette viste seg å ikkje vere nok når det røynde på. Ein minnest elles uttrykket "tomme tønner romlar mest".

I kapitlet Måtte det gå som det gikk? spør Kleven om samanbrotet var uunngåeleg. Svaret er vel helst negativt. Oppløysinga var ikkje gjeve på førehand, og det vart gjort subjektive feil som medførte at det gjekk som det gjekk. Men uunngåeleg var ikkje dette. Og dei viktigaste forklaringane ligg lengre attende i Sovjetunionen si historie. I kapitlet Den internasjonale kommunistiske bevegelse og SUKP vender Kleven blikket mot den verdsomspennande kommunistrørsla. Samanbrotet fekk sjølvstøtt katastrofale konsekvensar for dei andre kommunistpartia. I Austeuropa finst det knapt "oppegåande" kommunistparti igjen, dersom ein ser bort frå Tsjekkia. Men eit lyspunkt er die Linke i Tyskland. Mange kommunistparti vart skadeskotne også utanfor Comecon-området. Forfattaren stiller seg kritisk til SUKP si leiarsrolle og interpretasjonsmonopol. På slutten viste SUKP heller ikkje særleg omsut for dei austuropeiske søsterpartia sin lagnad. I samband med samanslåinga av DDR og Vesttyskland, meiner han at Gorbatsjov på mange måtar svikta førstnemnde land og forhandla seg fram til ei løysing "på kammeret" saman med Helmut Kohl; DDR vart lagt ut på billegsal. Han burde heller ha arbeidd for ein alliansefri tysk konføderasjon, der

det beste i DDR-modellen kunne få leve vidare. Men dette var kanskje lettare sagt enn gjort. Det er ikkje lett å sale ein ridande hest, som det heiter i eit russisk ordtak.

Boka vert avslutta med Dokumenter, ei samling av særst interessante skrifter som elles (stort sett) ikkje har vore tilgjengelege for norske lesarar. Det er særleg tale om ulike program, programutkast, resolusjonar, fråsegnar og vurderingar frå leiande personlegdommar i kommunistrørsla, som Egon Krentz, Harald Neubert og Werner Eberlein. Det er mitt inntrykk at det er tyskarane i die Linke som er komne lengst i den nødvendige politiske vareopptellinga. Kva var levedyktig i den gamle sosialismemodellen, og kva lyt forkastast som mislykka og uakseptabelt? Her kunne Kleven med fordel ha kommentert utvalet av dokument i denne samanheng. Kva for kriterier nytta han for å ta med, og halde utanfor, dokument?

Men før Dokumenter kjem den aller mest spennande delen av boka, Slutninger. For dette er ikkje berre ei bok som dokumenterer; det er også ei bok som gjev rom for refleksjonar. Refleksjonar finn vi elles i heile boka (og i dei to tidlegare binda). Kleven kommenterer undervegs. Stundom kunne det ha blitt skilt skarpere mellom vurderingar og den øvrige omtalen, til dømes ved å variere skrifttype eller at han på andre måtar kunne ha gjort dette meir eksplisitt. Men kva for slutningar trekker Kleven? For det første held han Oktoberrevolusjonen for å vere ei verdshistorisk hending som vanskeleg kan undervurderast. Det lykkast å skape eit sosialistisk samfunn, og dette "forsøket" varte i heile 70 år. Pariskommunen var også eit vendepunkt, men varte berre nokre månader. Oktoberrevolusjonen gav utbytta og undertrykte menneske over heile verda von om at ei ny og betre verd var mogeleg. Kleven drøftar elles om det er rett å kalle dette for eit "forsøk", og om det verkeleg var sosialisme under realsozialismen. Dersom svaret vert "nei", så vert vel elles "realsozialismen" ei feilaktig nemning. Dersom eg (igjen) forstår Kleven rett, så meiner han at hovudårsaka ligg i den stalinistiske utforminga av det nye sam-

Datamaskinundervisning i DDR i 1987

funnet og det manglande oppgjeret med denne arven. Dersom Khrustsjov sitt oppgjer med stalinismen hadde blitt gjennomført meir fullstendig og konsekvent, og dersom dei tsjekkosllovakiske reformkommunistane sitt program, og Gorbatsjov sin glasnost og perestrojka hadde blitt verkeleggjort, kunne sosialismen ha blitt berga. Oppløysinga skuldast ikkje glasnost og perestrojka, men kom snarare på trass av dette. Men Gorbatsjov sine reformer kom altfor seint. Meir konkret framheld Kleven at realsozialismen mislykkast på to punkt. For det første var det tale om eit demokratiunderskot (for å seie det mildt), noko som kan forståast på bakgrunn av at sosialismen vart innført i eit økonomisk særst tilbakeliggande land utan borgarleg-demokratiske tradisjonar. For det andre mislykkast desse landa med å heve arbeidsproduktiviteten opp på eit akseptabelt nivå. Dei vestlege landa viste seg å vere overlegne Sovjetunionen/Austeuropa i så måte, og dette var også samanlikningsgrunnlaget for innbyggjarane i desse landa. (Dersom dei hadde samanlikna seg med naboland som Tyrkia, Iran eller Afghanistan, ville dette sett annleis ut, men dette fall ikkje naturleg). Og dei sosiale velferdssordningane under realsozialismen vart etter kvart opplevde som noko sjølvstøtt. Etter samanbrotet skulle dei få røyne noko anna, men då var det for seint... Personleg meiner eg at den økonomiske stagnasjonen, som særleg har samanheng med at Sovjetunionen og dei andre real-

BOKOMTALE

sosialistiske landa ikkje meistra overgangen frå ekstensiv til intensiv produksjon, spela ei avgjerande rolle i denne samanheng. Ein minnest Bill Clinton sine ord: "It is the economy, stupid". Men årsaksanalyse er ikkje enkelt; vi talar jo ikkje berre om årsaksvariablar, men også om bakanforliggjande, betingande, mellomliggjande

jetunionen fall såleis hovudsakleg for eige grep. Og årsakene var både av subjektiv og objektiv karakter. Morgondagens sosialisme lyt sjå annleis ut og vi må lære av deformasjonane og feilgrepa. Men somme historikarar har peikt på at ein sjeldan kan lære av historia direkte, for neste gong ser verda kanskje heilt annleis ut, og gamle

"Dersom Khrustsjov sitt oppgjer med stalinismen hadde blitt gjennomført meir fullstendig og konsekvent, og dersom dei tsjekkosllovakiske reformkommunistane sitt program, og Gorbatsjov sin glasnost og perestroja hadde blitt verkeleggjort, kunne sosialismen ha blitt berga. "

og medverkande årsaksvariablar o.a. Og slikt må sjåast i eit prosessuelt og interaksjonistisk perspektiv; ulike tilhøve verkar saman over tid og frambringer såleis ein viss effekt. Einfaktorforklaringar er ikkje alltid tilstrekkelege; røyndommen er multidenterminert, og det er eit samspel over tid mellom ulike faktorar. Og: Finst det også eit element av det uføresielege? Finst det tilfeldige forhold som også verkar inn? Er alt forståeleg (på det noverande tidspunkt)? Er det somt som vi manglar eit språk for å forstå? Kleven peikar på ytre åraker til at det gjekk som det gjekk; handelshindringar, politisk press og motarbeiding, at landet vart "rusta i hel" og liknande. Men han meiner at dei viktigaste årsakene må søkast i indre forhold. Sov-

lærdommar kan då ha avgrensa verdi. Det er elles slik at historia ikkje går på skinner; somme marxistar har, med tilvising til det lovmessige, hatt ei altfor deterministisk, skjematisk og abstrakt tilnærming. Stundom trassar utviklinga (det som Gorbatsjov omtalte som "livet sjølv") desse lovene og utviklingsskjema, og kommunistar har stundom vore lite kreative og tilpassingsdyktige. Eit døme kan vere den kubanske revolusjonen, då kommunistpartiet meinte at tida for revolusjon ikkje var inne. Og etter "læreboka" var vel dette korrekt. Men dersom det opnar seg ei dør, skulle ein snarare gå inn. Spontanisme er eit blindspor, men også stivbeint og dogmatisk læreboktilnærming.

Kleven gjer seg refleksjonar om utviklinga i Kina. Der sit kommunistpartiet framleis med makta, og landet har ein eventyrlig økonomisk vekst. Men det står smått til med demokratiet, og kapitalismen har vunne innpass. Men kan hende er dette ein overgangsfase; kinesarane tenkjer i lengre baner. Men kanskje er "ånda sleppt ut av flasken". Går det nokon veg frå Kina sin NEP-politikk og attende til sosialismen, eller er dette snarare ei einvegskøyrd gate?

Kleven nemner som eit lyspunkt utviklinga i Latinamerika. Her har fleire land slått inn på ein sosialistisk utviklingsveg. Han rosar også Cuba, som held fast ved sin veg til sosialisme. Kubanarane skapte sin eigen revolusjon, og har stelt seg slik at dei har folket si tillit. Men her kan vel også kulturskilnader ha ein del å seie. Slike kulturelle faktorar har vore lite analyserte i samband med samanbrotet i Sovjetunionen/Austeuropa. Elles finst det framleis kommunistparti som har vind i segla, og som kom igjennom samanbrotet utan særlege skadeverknader. Eit døme er her Japans kommunistparti, som uttalte at dei hadde analysert realsosialismen så grundig at omveltingane ikkje kom som noko sjokk. Kleven nemner ikkje dette dømet. Det er her tale om eit parti i eit høgt utvikla og borgarleg-demokratisk samfunn. Dessverre er underteikna sitt kjennskap til dette partiet nokså

avgrensa, men det har bra oppslutning ved val og er respektert i vide krinsar i Japan.

Elles har jo utviklinga under kapitalismen slett ikkje vore smertefri etter realsosialismen sitt samanbrot. Vi har fått ei finanskrisa som har skaka verdsøkonomien. Og klassekampen er langt i frå død. Medan eg skriv dette kan vi sjå TV-bilete av veldige opprør i land som Tunisia og Egypt., og det er tale om sosiale opprør med protestar mot massearbeidsløyse, stigande matvareprisar og liknande. Men det er også politiske opprør mot undertrykking og krenking av menneskerettane. Dette vil sjølvsagt ikkje utvikle seg til sos-

“Dokumenta som vert presenterte er fulle av proklamasjonar frå Gorbatsjov og andre: ”Vi må, vi må, vi må...”. Men dette vart tomme ord; den gjenstridige røyndommen vart verande som før.”

ialistiske revolusjonar; det er vel snarare borgarleg-demokratiske omveltingar. Men nokon ”end of history” (Fukuyama) representerer sjølv sagt ikkje samanbrotet i Sovjetunionen og Austeuropa. Dette er sjølv sagt Kleven merksam på.

Samanbrotet kom som eit sjokk på kommunistar og venstresosialistar over heile verda. Kven kunne ha tenkt seg noko slikt på førehand? Jamvel i dag lyt nok mange klype seg i armen og spørje om dette verkeleg har skjedd. Var det ikkje heller ein vond draum? Høgrekrefene jubla sjølv sagt, men progressive menneske

revolusjonen (som Kleven meiner skuldast mellom anna framandgjerding, som skulle vere eit framandelement under sosialismen). Det førekom ”sluring på kløtsjen”, men spørsmålet er om ikkje defekten var større enn det. Kan hende var det sjølve drivakslingen som svikta (slik eg sjølv opplevde med eigen bil på den tida då eg las boka!). Korleis kunne dette skje? Spørsmålet vert: Har vi skore djupt nok? Har vi stilt alle spørsmåla her? Har vi stilt dei rette spørsmåla? Har vi trekt dei nødvendige lærdommane?

Kleven sitt trebindsverk er først og fremst

store krav til kunnskapar om historie, sosialistisk teori, økonomi og samfunnsvitskap meir allment. Kleven har sjølv vore aktør i den kommunistiske rørsle – han kjenner rørsle frå innsida, både nasjonalt og internasjonalt. I tillegg har han språkkunnskapar som gjev tilgang til den mest relevante litteraturen på dette området. Og han har eit nettverk som også har komme vel med. Kleven har her skrive sjølve standardverket om samanbrotet i Sovjetunionen/Austeuropa og den kommunistiske rørsle. Ein imponerende dokumentasjon og kloke refleksjonar! Difor skulle bokverket studerast av flest mogleg. Ein kan innvende at dette er ei bok (bøker) for spesielt interesserte, men i Noreg og internasjonalt er det mange som skulle ha interesse av dette. Han gjer det motsette av det mange andre med tilknytning til denne rørsle har gjort; han unnvik ikkje vanskelege spørsmål, han gjer det ikkje enkelt for seg sjølv ved å velsigne eller fordømme glasnost og perestrojka/Gorbatsjov (skyttegravsstrategien), han tabuiserer ikkje dette ved å la vere å forhalde seg til det.

Tvert i mot går han tungt inn i dette emnet og prøver å sjå sanninga i kvitauglet, nådeløst og ærleg. Og alltid analytisk og ved å byggje på den best tilgjengelege empiri. Difor burde boka ha blitt omsett til (i alle fall) tysk, engelsk og russisk. Det kan vel by på vanskar, men boka burde i alle fall marknadsførast også i Sverige og Danmark, der det sikkert finst større miljø enn i Noreg som vil finne bokverket interessant og fruktbart. Kleven fortener takk og honnør for desse tre bøkene!

Kleven H.I. (2010). Hva og hvorfor? Refleksjoner omkring bakgrunnen for sammenbruddet i den kommunistiske verdensbevegelsen og i Sovjetunionen. Del 3: Fra perestrojka til oppløsning. Oslo: Marxist Forlag.

“Det er trist å lese om oppløysinga av Comecon, og særleg om Cuba sin reaksjon på dette. Landet sin utsending, Carlos Rafael Rodriguez, hadde tårer i augo då han sa til Modrow: ”I vårt folk vil ei slik utvikling av Comecon få slemme virkninger”.

spurde seg snarare kva dette ville få å seie for striden for eit meir rettferdig samfunn. Under real sosialismen var det innført velferdssordningar som må framstå som nærast paradisiske frå eit u-landsperspektiv, og som vi heller ikkje finn i dei utvikla kapitalistiske landa. For under teikna sin del verdsette eg mest Sovjetunionen/Austeuropa som ei antiimperialistisk kraft og også som ein pådrivar for fred og nedrusting. Kva skal ein samanlikne samanbrotet med metaforisk? Med Titanic, som rende inn i eit isfjell? Åtvaringar vart ignorerte, skipet hadde defektar og det var for tungt til å snu når isfjellet vart oppdaga. Eller ein demning som brest, etter at vedlikehald har blitt forsømt og sprekkdanningar har blitt oversett? Eller kanskje ei elv som veks seg så stor at ho finn eit nytt elveleie? Eller kanskje ei seglskute som driv for ver og vind på opprørt hav, og som til slutt forliser som følge av storm, veikskapar ved skuta eller mannskapet si dugløyse, til dømes når det gjeld navigeringskunst? Men det utenkjelege skjedde, og folket protesterte ikkje. Arbeidarklassen forsvarte ikkje folket sin eigedom og

eit generaloppgjær med stalinismen. Det er mykje her ”hunden ligg gravlagd”. Og eit slikt oppgjær trengt og må haldast ved like. Forståinga hans av kva stalinisme er, er det ikkje vanskeleg å slutte seg til. Men dessverre vert dette omgrepet også brukt av fiendar av sosialismen, som gjerne vil bruke ordet til å etikettere og stigmatisere heile venstresida. Dette er eit misbruk av ordet, som er fjernt i forhold til Kleven sin bruksmåte. Han står framleis fjellstøtt på sosialismen og kommunismens grunn, men vil ha ein demokratisk og humanistisk sosialisme, reinsa for stalinisme og anna udemokratisk autoritarianisme. Dei tre binda er likevel noko langt meir enn eit oppgjær med stalinismen. Det er, trass i nokre mindre formelle (formalistiske?) innvingingar av redaksjonell karakter, eit ruvende storverk som matchar Den herskende klasse, eit stort bokverk som Kleven tidlegare har skrive. Den samla skriftlege produksjonen til Kleven er enorm, og han lyt reknast som den fremste marxistiske teoretikaren i Skandinavia. Eg veit ikkje om ein einaste person i Skandinavia som kunne ha skrive ei slik bok, som stiller så

Kampen om datalagringsdirektivet fortsetter

EUs Datalagringsdirektiv Artikkel 1, slik den tolkes i andre europeiske land, tilsier at det er fare for utglidning av virkeområdet. Artikkel 5 presiserer hva som skal lagres. Selv om det benyttes visse tekniske begreper i artikkelen, gir den et godt inntrykk av omfanget. I underpunkt f) stilles det krav om lokalisering av geografisk posisjon for mobile enheter. Dette er spesielt relevant i forhold til mobiltelefon. Data som avslører innholdet av kommunikasjonen, kan ikke lagres i henhold til dette direktiv. Artikkel 5 (2). Det betyr imidlertid ikke at det ikke kan lagres; det kan lagres i medhold av andre rettsgrunnlag, for eksempel eiers rett til nettet.

Det finnes ingen garantier for at ordningen ikke misbrukes. Ei heller at data kommer i hendene på uhederlige personer. Avlytting av politiske motstandere er en nærliggende, overhengende fare.

Som tidligere datatilsynets direktør Georg Apenes poengterte: «Dette er ikke 'etterforskning', men 'overvåking'», og Apenes fortsatte, «Noen ganske få er øredøvende begeistret: Det er de totalitære svermere, de som har notert seg som et historisk faktum at i samfunn som gikk langt i retning av å holde sine borgere under kronisk oppsikt, var det også hyggelig kriminalstatistikk å finne. Menneskerettighetene tyngtet ikke 'folkedemokratiene' i Øst- og Sentral-Europa».

I Norge er enkeltindividet vernet av grl. § 102 «Hus-Inkvisitioner maa ikke finde Sted, uden i kriminelle Tilfælde». Bestemmelsen tar inn i seg Norges forpliktelser iht. den europeiske menneskerettskonvensjonen, som er norsk rett iht. menneskerettighetsloven av 21. mai 1999 nr. 30 art. 8. Høyre og Arbeiderpartis vern går lengre enn vernet etter artikkel 8.

Det er klart at hus-inkvisisjoner – dvs. ransaking – omfatter, foruten fysisk granskning av privatboliger, også telefon, internett og annen overvåking av samtaler som en måtte foreta innenfor «husets fire vegger». Med det forstår en sporadisk eller systematisk leting etter forhold som kan lede til at ulovligheter (som er rammet av strafferettens regler) blir oppdaget – uten konkret mistanke, er klart grunnlovsstridig. Jf. her Frede Castberg, Norges Statsforfatning (1964) bd. II som skriver s. 292: «Det kreves m.a.o. at det foreligger en bestemt mistanke om at en forbrytelse er begått eller vil bli begått, og det må være en spesiell grunn til å foreta den husundersøkelse det gjelder». Slik også Johs Andenæs, som skriver i Statsforfatningen i Norge (8. utg.) s. 360: «Det må være nok at det foreligger en bestemt mistanke om at forbrytelse er begått. Men så meget må også kreves. Rassaier etter ulovlige skrifter eller varer uten konkret mistanke er utvilsomt forbudt av grunnloven».

Som datatilsynets tidligere direktør Georg Apenes poengterer: Det system som datalagringsdirektivet legger opp til er ikke etterforskning, men overvåking. Overvåking av en hel befolkning, slik datalagringsdirektivet legger opp til, strider mot grl. § 102.

Høyre, Arbeiderpartiet og EUs direktiv må fortsatt avvises, da det ikke er i samsvar med den europeiske menneskerettskonvensjonen, som er norsk rett iht. menneskerettighetsloven av 21. mai 1999 nr. 30 art. 8.

Knut Vidar Paulsen

BEVEGELSEN FOR *sosialisme*

Bevegelsen for Sosialisme (BfS) er en landsdekkende organisasjon som arbeider for å sette et grunnleggende annerledes samfunn - sosialismen - på dagsorden.

Vi vil bygge broer hvor det i dag er kunstige politiske skiller. Vi vil skape et miljø på tvers av tradisjonelle skillelinjer - de være seg kulturelle, aldersmessige eller mellom kjønnene.

Bevegelsen for Sosialisme verken er eller vil bli noe politisk parti, men forener partipolitisk aktive og folk som ikke finner seg til rette i de etablerte partiene.

Organisasjonen prioriterer debatt og ulike former for opplysningsvirksomhet.

**Informasjon,
debatt,
medlemskap:**

bevegelsen.no

eller skriv til:

Bevegelsen for
Sosialisme
Pb. 131
5804 Bergen

kontakt@bevegelsen.no

Støtt vårt arbeid -
Kontonr.: 0539 15 07653

B

Returadresse:
Sosialistisk framtid,
boks 131, 5804 BERGEN

De forente nasjoners bønn

*Planeten jorden er bare
en liten stjerne i Verdensrommet
Det er vår plikt å gjøre den om
til en planet der alt levende
ikke lenger trenger
lide under krig, sult og frykt
og ikke lenger er helt
fornuftsstridig splittet av
rase, hudfarge og ideologi.*

*Gi oss mot og styrke til å begynne
på denne oppgaven i dag,
slik at våre barn
og våre barns barn
en dag skal bære navnet.*

Menneske - med stolthet

